

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA OPOLSKIEGO

Opole, dnia 20 lipca 2021 r.

Poz. 1992

UCHWAŁA NR XXIII/191/2021 RADY GMINY SKOROSZYCE

z dnia 28 maja 2021 r.

w sprawie zmiany uchwały w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2020-2023”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2020 r. poz. 713) oraz art. 87 ust. 3 i 4, ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 282), po uzyskaniu opinii Opolskiego Konserwatora Zabytków z siedzibą w Opolu Rada Gminy w Skoroszycach uchwala:

§ 1. W uchwale nr XIX/162/2020 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 22 grudnia 2020 r. w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2020-2023” wyłącza się załącznik nr 5-7 do „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2020-2023”.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Skoroszyce.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy Skoroszyce

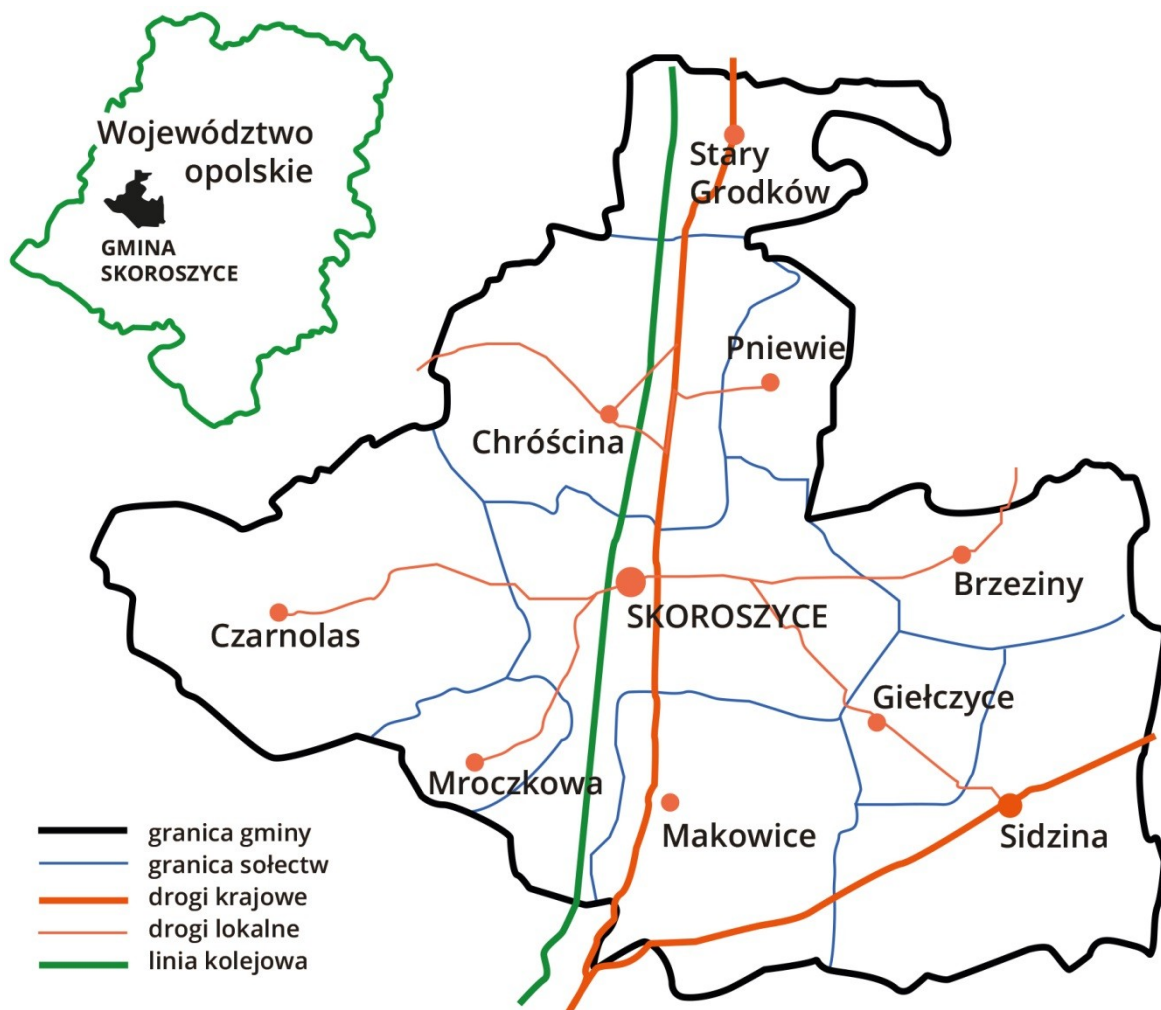
Henryk Sokołowski

Załącznik nr 1 do Uchwały nr XXIII/191/2021
Rady Gminy Skoroszyce z dnia 28 maja 2021 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

DLA GMINY SKOROSZYCE

na lata 2020 – 2023

Skoroszyce 2020

Spis treści:

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
 - 2.1. Główne cele gminnego programu opieki nad zabytkami w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
 - 3.1. Uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 3.2. Organy ochrony zabytków
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
 - 4.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022
 - 4.1.2. Strategia Rozwoju Kraju 2020 – Aktywne społeczeństwo, Konkurencyjna gospodarka, Sprawne państwo
 - 4.1.3. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
 - 4.1.4. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030
 - 4.1.5. Narodowa Strategia Kultury na lata 2004–2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020
 - 4.2. Gminny program opieki nad zabytkami a akty prawa wojewódzkiego
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
 - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
 - 5.2 Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
 - 5.2.1. Brzeziny
 - 5.2.2. Chróstcina
 - 5.2.3. Czarnolas
 - 5.2.4. Giełczyce
 - 5.2.5. Makowice
 - 5.2.6. Mroczkowa
 - 5.2.7. Pniewie
 - 5.2.8. Sidzina
 - 5.2.9. Skoroszyce
 - 5.2.10. Stary Grodków
 - 5.3. Dziedzictwo niematerialne gminy
6. Zabytki Objęte Prawnymi Formami Ochrony

- 6.1. Rejestr zabytków
- 6.2. Gminna Ewidencja Zabytków
 - 6.2.1. Gminna Ewidencja Zabytków – zabytki nieruchome
 - 6.2.2. Gminna Ewidencja Zabytków – zabytki archeologiczne
- 6.3. System ochrony krajobrazu kulturowego gminy w dokumentach prawa miejscowego
- 6.4. Analiza SWOT
- 7. Założenia programowe – priorytety, kierunki i zadania programu
- 8. Źródła finansowania
- 9. Aneksy

1. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów. Oznacza wartość – materialną lub niematerialną – przekazaną przez przodków i określającą naszą kulturę. Zawiera w sobie wszystkie skutki środowiskowe wynikające z interakcji pomiędzy ludźmi a otoczeniem na przestrzeni dziejów. Składa się z wytworów dawnych i jest w znacznym – być może najwyższym – stopniu produktem teraźniejszości, współczesnym konstruktem społecznym, przypisywanym w ciągłym procesie przemian wciąż nowym zjawiskom z przeszłości.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kultury może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców. Zachowane i należycie pielęgnowane dziedzictwo wyróżnia obszar gminy i przesądza o jej atrakcyjności. Przyjęty przez Radę Gminy w formie uchwały gminny program opieki nad zabytkami jest elementem polityki samorządowej. Dokument ten może być również wykorzystywany przez inne jednostki samorządu terytorialnego, środowiska badawcze i naukowe, właściciele i posiadacze obiektów zabytkowych oraz osoby zainteresowane kulturą i dziedzictwem kulturowym.

Niniejszy dokument jest w całości dedykowany ochronie i opiece nad zabytkami na obszarze gminy Skoroszyce. Jego zadaniem jest określenie strategii oraz wytycznych do realizowania działań pro rozwojowych, których celem będzie poprawa funkcjonowania materialnego dziedzictwa kulturowego świadczącego o zasobach i walorach gminy. Program ten winien służyć rozwojowi poprzez dążenie do poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystania zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Wskazane w dokumencie działania winny pomóc w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy, a proces jej rozwoju powinien zachodzić przy zapewnieniu warunków trwania i wzbogacania owego dziedzictwa. Głównym celem programu jest ukierunkowanie na działania i koordynację nad pracami zwiększającymi ochronę zasobu zabytkowego. Wszelkie podejmowane prace przy zabytkach, powinny w sposób harmonijny łączyć się z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków.

Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Dzięki nim możliwe jest tworzenie między innymi szlaków tematycznych, które pozwolą na ukazanie największych walorów znajdujących się na obszarze gminy. Nie mały wpływ na zachowanie i ochronę zabytków, może mieć także rozwój lokalnych inicjatyw społecznych, które z pewnością przyczynią się do wypracowania lokalnej kultury materialnej, a tym samym zwiększeniem świadomości społecznej.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2020-2023 stanowi kontynuację Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Skoroszyce na lata 2014-2017. Sporządzono go zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Narodowy Instytut Dziedzictwa opublikowanymi w 2008 r. w formie poradnika metodycznego.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawę prawną wykonania programu opieki nad zabytkami określa artykuł 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2018 poz. 2067). Nakłada on na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia na okres 4 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Art. 87 ust. 2 określa natomiast cele powstania dokumentu:

- 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

3.1 UREGULOWANIA PRAWNE DOTYCZĄCE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. W Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej uchwalonej 2 kwietnia 1997 r. przez Zgromadzenie Narodowe, w art. 5 jednym z wymogów jest „strzeżenie dziedzictwa narodowego”. Wg Pawła Sarneckiego (zob. L. Garlicki, M. Zubik, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom I, wyd.II) jest to wymóg ochrony wszystkich czynników natury materialnej i duchowej zaistniałych w historii państwa i społeczeństwa polskiego, świadczących o jego tożsamości, równej pozycji wśród innych narodów, a także stanowiących zaczyn dalszego rozwoju. Strzegąc dziedzictwa narodowego, spłacamy poprzednim pokoleniom ów „dług wdzięczności”, o którym stanowi wstęp do konstytucji, za ich walkę o niepodległość i za tworzoną przez nich kulturę. Źródłem tożsamości narodowej, trwania i rozwoju jest kultura, o której mowa w art. 6. ust. 1, gdzie napisano: *„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju”*. Ponadto z treści art. 86 Konstytucji wynika, iż *„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie”*.

Głównym aktem prawnym określającym zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2018 poz.2067). Ustawa ta reguluje w sposób całościowy pojęcie zabytku, formy ochrony i opieki nad zabytkami,

kompetencje organów ochrony zabytków (w tym administracji rządowej i samorządowej), formy finansowania opieki nad zabytkami czy ich ewidencjonowanie.

Art. 3 ustawy *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* definiuje podstawowe pojęcia używane w tekście ustawy, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy i otoczenie.

Ustawa wprowadziła pojęcie ochrony i opieki nad zabytkami. Wg art. 4 ochrona zabytków polega w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opiece i ochronie podlegają, bez względu na stan zachowania zabytki nieruchome, ruchome oraz archeologiczne zgodnie z artykułem 6 *ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*.

Za zabytek nieruchomy uznaje się nieruchomości, jej część lub zespół nieruchomości. Zabytkiem nieruchomym jest krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.

Za zabytki ruchome uznaje się rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych. Zabytkiem ruchomym są dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty oraz pamiątki historyczne, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne oraz przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytkami archeologicznymi są ślady działalności człowieka znajdujące się w ziemi lub pod wodą, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytkami archeologicznymi są pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa złożone z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy będący tym wytworem, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Prawną formę ochrony zabytków określa art. 7 u.o.o.z. Przepis określa przewidziane przez ustawodawcę sformalizowane instrumenty ochrony zabytków, do których należy:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
 - 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Zgodnie z art. 16 ust. 1 u.o.o.z. Rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Przepisy art. 17 niniejszej ustawy określają natomiast zakazy i ograniczenia, jakie mogą zostać ustanowione na terenie parku kulturowego. Dotyczą one m.in.:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

Na podstawie *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* każda gmina prowadzi Gminną Ewidencję Zabytków, która stanowi podstawę do sporządzenia Programu Opieki nad Zabytkami. Ewidencja ta jest prowadzona w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy, objętych Wojewódzką ewidencją zabytków (art. 21 i art. 22 u.o.o.z.). Zakres sposobu prowadzenia ewidencji określa nowelizacja ustawy o ochronie zabytków z 18 marca 2010 r. Ujęcie zabytku nieruchomego w Gminnej Ewidencji zabytków samo w sobie nie stanowi formy jego ochrony, jednakże – obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia oraz parków kulturowych – stanowi podstawę do objęcia tych zabytków ochroną w formie zapisu w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz w decyzji o ustaleniu inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dodatkowo, w myśl z art. 19 ust.1 a ustawy ochroną w w/w decyzjach obejmuje się zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków.

Wykonanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. Zgodnie z art. 7 ust. 1, pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2019 poz.506) zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, w tym zadania własne obejmujące sprawy kultury oraz ochrony zabytków i opiekę nad zabytkami. Sformułowanie w cytowanym wyżej przepisie, że zagadnienie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami przejawia się w zbiorowej potrzebie wspólnoty, oznacza konieczność realizowania przez samorząd zadań związanych z ochroną zabytków i opieki nad zabytkami poprzez działania edukacyjne i popularyzatorskie.

W wielu obowiązujących ustawach, ujęto inne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Należą do nich:

- ustawia z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2018 poz.1945);
- ustawia z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. 2019 poz.1186);
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. 2019 poz.1396);
- ustawia z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2018 poz.1614);
- ustawia z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U. 2018 poz.2204);
- ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. 2018 poz.1983);
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz.U. 2019 poz.688).

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach i w bibliotekach zostały określone w:

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2019 poz.917);
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz.U. 2019 poz.1479).

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz.U.2019 poz.553).

Działanie Ustawy precyzują akty wykonawcze, zawarte m.in. w następujących rozporządzeniach ministerialnych:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz.U. 2004 poz.259).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz.U. 2004 poz.650).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz.U. 2011 poz.510).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. 2011 poz.661).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 poz.1674).

6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. 2004 poz.2153).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz.U. 2014 poz.110).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 kwietnia 2017 r. w sprawie Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz.U. 2017 poz.928).

3.2. ORGANY OCHRONY ZABYTEKÓW

Ustawa o.z.o.n.z. w art. 89 wymienia organy ochrony zabytków, tj. ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje Generalny Konserwator Zabytków (GKZ) oraz wojewodę, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie wykonuje Wojewódzki Konserwator Zabytków.

Zgodnie z art. 90 ustawy o.z.o.n.z. Generalny Konserwator Zabytków jest sekretarzem lub podsekretarzem stanu w urzędzie obsługującym ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego; do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy, w szczególności:

- opracowywanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju;
- podejmowanie działań związanych z wspieraniem rozwoju regionalnego i realizacją kontraktów wojewódzkich w sprawach opieki nad zabytkami;
- prowadzenie krajowej ewidencji zabytków i krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem;
- wydawanie decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz przepisach odrębnych;
- organizowanie kontroli w zakresie przestrzegania oraz stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sprawowanie nadzoru nad działalnością wojewódzkich konserwatorów zabytków;
- promowanie badań naukowych w zakresie konserwacji zabytków;
- organizowanie szkoleń dla służb konserwatorskich;
- organizowanie konkursów promujących opiekę nad zabytkami, w tym przyznawanie wyróżnień, nagród pieniężnych lub rzeczowych;
- opiniowanie wniosków o nadanie odznaki "Za opiekę nad zabytkami";
- współpraca z organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków;
- organizowanie szkoleń w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- podejmowanie działań dotyczących troski o zabytki związane z historią Polski, pozostające poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Do zadań wykonywanych przez wojewódzkiego konserwatora zabytków należy w szczególności (art. 91. pkt. 4. *Ustawy*):

- realizacja zadań wynikających z krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- sporządzanie, w ramach przyznanych środków budżetowych, planów finansowania ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- prowadzenie rejestru i wojewódzkiej ewidencji zabytków oraz gromadzenie dokumentacji w tym zakresie;
- wydawanie, zgodnie z właściwością, decyzji, postanowień i zaświadczeń w sprawach określonych w ustawie oraz w przepisach odrębnych;
- sprawowanie nadzoru nad prawidłowością prowadzonych badań konserwatorskich, architektonicznych, prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych i innych działań przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
- organizowanie i prowadzenie kontroli w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- opracowywanie wojewódzkich planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych oraz koordynacja działań przy realizacji tych planów;
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach;
- współpraca z innymi organami administracji publicznej w sprawach ochrony zabytków.

Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach realizacji polityki Rady Ministrów w zakresie ochrony zabytków i opieki nad nimi. Do zadań Rady Ochrony Zabytków należy wydawanie opinii w sprawach dotyczących w szczególności:

1. założeń do projektu krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami i projektu tego programu;
2. oceny realizacji zadań wynikających z koncepcji polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w odniesieniu do zabytków;
3. ochrony pomników historii;
4. projektów aktów prawnych dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Przy Generalnym Konserwatorze Zabytków działa Główna Komisja Konserwatorska jako organ opiniodawczy do spraw działań konserwatorskich podejmowanych przy zabytkach. Główna Komisja Konserwatorska wydaje w szczególności opinie w sprawach:

1. stosowania metod, technologii i materiałów niezbędnych dla ratowania zabytków;
2. prawidłowości i zasadności planowanych oraz przeprowadzonych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach oraz badań archeologicznych;
3. sposobu i zasad postępowania w przypadku wystąpienia zagrożeń dla poszczególnych zabytków.

Przy wojewódzkim konserwatorze zabytków działa Wojewódzka Rada Ochrony Zabytków jako organ opiniodawczy w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Narodowy Instytut Dziedzictwa wraz z ośrodkami regionalnymi – jest instytucją kultury powołaną przez ministra kultury, której misją jest tworzenie wiedzy o zabytkach, wyznaczanie

standardów ich ochrony i konserwacji oraz kształtowanie świadomości społecznej celem zachowania dziedzictwa kulturowego Polski dla przyszłych pokoleń.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Gminny Program Opieki nad Zabytkami gminy Skoroszyce jest zgodny z założeniami polityki gminy w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to strategie, studia i programy, dotyczące problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1 STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

4.1.1. KRAJOWY PROGRAM OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI NA LATA 2019-2022

Wzmiankowana wielokrotnie *Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* zobowiązuje Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego do opracowania, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami, którego projekt uchwały na lata 2019 – 2022 przedstawiono opinii publicznej 11 września 2019 r. Jest on kontynuacją Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017, który został przyjęty w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Program stanowi wykonanie upoważnienia ustawowego, zawartego w art. 84 i 85 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program 2019-2022 jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Na podstawie wyników ewaluacji i doświadczeń podczas realizacji Programu 2014-2017, przy przygotowaniu Programu 2019-2022 położono szczególny nacisk na zmiany w warstwie:

1. poprawy struktury zarządzania, monitoringu i ewaluacji Programu;
2. wyraźnego powiązania wskaźników realizacji Programu z konkretnymi zadaniami, zaplanowanymi jako elementy realizacji kierunków działania i celów szczegółowych.

Według tego dokumentu celem nadrzędnym polityki państwa polskiego w zakresie ochrony i opieki nad dziedzictwem jest: „*Stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami*”. Program realizowany w oparciu o trzy cele szczegółowe, podzielone na kierunki działania:

1. Optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego.

Cel ten określa kierunki działania jak: wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym oraz wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym. Planowana jest m.in. realizacja szkoleń dla jednostek samorządu terytorialnego w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym wraz z aktualizacją materiałów szkoleniowych wypracowanych podczas realizacji Programu 2014-2017. Ponadto planuje się rozbudowę portalu internetowego <http://samorzad.nid.pl>, która będzie mieć na

celu budowanie zasobu wiedzy o ochronie dziedzictwa kulturowego. Jednym z zadań jest również merytoryczne wsparcie procesu planowania i rewitalizacji w gminach oraz konkurs Generalnego Konserwatora Zabytków nagradzającego gminy za modelowe wdrożenie programu opieki nad zabytkami. Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym planuje się poprzez wspieranie rozwijania kompetencji zawodowych przez pracowników służb konserwatorskich, ewaluację stosowanych standardów i metod konserwatorskich oraz poprzez wsparcie działań dokumentacyjnych zespołu zabytkowego. Jednym z ostatnich zadań jest powołanie Centrum Architektury Drewnianej, jako miejsca wspierającego opiekunów architektury i budownictwa drewnianego we właściwej opiece nad tym zasobem zabytkowym.

2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Zwrócono w tym miejscu szczególną uwagę na merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami oraz podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego. Jednym z kierunków jest w tym miejscu stworzenie i wdrożenie internetowej bazy wiedzy standardów, zaleceń i wytycznych konserwatorskich dla różnych kategorii zabytków. Realizacja zadania, która będzie mieć na celu podniesienie bezpieczeństwa zabytków ruchomych będzie możliwa natomiast dzięki szkoleniom dla policjantów oraz wdrożeniu projektu rejestracji zabytków ruchomych na wypadek kradzieży we wszystkich województwach.

3. Budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Głównymi kierunkami tego celu są: upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości oraz tworzenie warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami. Podjęte w ramach tego celu zadania to stworzenie profesjonalnego planu, identyfikującego najważniejsze grupy docelowe, a następnie przeprowadzenie kampanii budującej świadomość społeczną w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego i przywracania ładu przestrzennego oraz profilaktyki i ochrony dziedzictwa przed działaniami przestępczym. Ponadto przygotowane zostaną bardziej zróżnicowane materiały edukacyjne dla szkół oraz wdrożone zostaną warsztaty edukacyjne dla młodzieży. Spełnieniem warunków dla sprawowania społecznej opieki nad zabytkami ma być program dotacyjny dla organizacji pozarządowych w zakresie popularyzowania i upowszechniania wiedzy o dziedzictwie kulturowym, budowania świadomości lokalnej, a także włączania społeczeństwa w opiekę nad zasobem dziedzictwa kulturowego.

4.1.2. STRATEGIA ROZWOJU KRAJU 2020 – AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO, KONKURENCYJNA GOSPODARKA, SPRAWNE PAŃSTWO

Dokument ten został uchwalony przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 roku. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Podjęte obszary strategiczne, koncentrują się w trzech obszarach:

1. Sprawne i efektywne państwo
2. Konkurencyjna Gospodarka
3. Spójność społeczna i terytorialna

Strategia Rozwoju Kraju 2020 zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzeniu odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększeniu ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych (digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego). Działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego są również ważnym czynnikiem rozwoju i podnoszenia atrakcyjności miast, wpływają na budowanie silnej pozycji ośrodków miejskich.

W strategii znajdują się zapisy mówiące o obowiązku sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów miejskich, związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego. Drugim działaniem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie ich właściwego przechowywania. Ponadto wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej – w tym infrastruktury kulturalnej oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego.

4.1.3. STRATEGIA ROZWOJU KAPITAŁU SPOŁECZNEGO 2020

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 przyjęta została przez Radę Ministrów 18 czerwca 2013 roku. Jej głównym celem jest wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno – gospodarczym Polski. Głównemu celowi przyporządkowano cztery cele szczegółowe, wśród których czwarty, „Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego”, priorytet 4.1. „Wzmocnienie roli kultury w budowaniu spójności społecznej” odnieść można do ochrony dziedzictwa kulturowego. Wśród kierunków działań wymienia się:

1. tworzenie warunków wzmocnienia tożsamości i uczestnictwa w kulturze na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym,
2. ochronę dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu,
3. digitalizację, cyfrową rekonstrukcję i udostępnianie dóbr kultury.

4.1.4. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU DO ROKU 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030, przyjęta została przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Dokument ten określa zasady polityki państwa w dziedzinie przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych kilkunastu lat. Jest najważniejszym dokumentem dotyczącym ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie. Koncepcja ta kładzie szczególny nacisk na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, ponieważ decyduje on o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. Koncepcja formułuje także zasady i działania służące zapobieganiu konfliktom w gospodarowaniu przestrzenią i zapewnieniu bezpieczeństwa, w tym powodziowego. W znacznie większym stopniu niż dotychczas uwzględnią

problematykę ochrony dziedzictwa kulturowego w systemie kształtowania prawidłowej polityki przestrzennej.

Jako cele polityki przestrzennej w aspekcie ochrony zabytków wskazano:

1. ograniczenie presji urbanizacyjnej na obszary dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, poprzez rozwój narzędzi wspierania finansowego ochrony przyrody i krajobrazu,
2. wprowadzenie systemu standardów zabudowy i zagospodarowania terenu na terenach o niższym reżimie ochronnym,
3. wprowadzenie narzędzi kompensacji utraconych korzyści ekonomicznych na terenach o wysokich restrykcjach konserwatorskich,
4. wspieranie rewitalizacji zdegradowanych przestrzeni: starych dzielnic mieszkaniowych, obiektów przemysłowych, po kolejowych, opuszczonych wsi przez przyjęcie regulacji z zakresu rewitalizacji obszarów miejskich i starych zasobów mieszkaniowych.

4.1.5. NARODOWA STRATEGIA KULTURY NA LATA 2004–2013 WRAZ Z UZUPEŁNIENIEM NA LATA 2004-2020

Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały zawarte w dokumencie *Narodowa Strategia Kultury na lata 2004–2013* przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. oraz w dokumencie stanowiącym *Uzupełnienie Narodowej Strategii Kultury na lata 2004–2020*, przyjętym w 2005 r. Dokumentem służącym wdrożeniu *Narodowej Strategii Kultury* jest *Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004–2013”*. Program ten jest realizowany w ramach dwóch komplementarnych priorytetów:

- rewaloryzacja zabytków nieruchomości i ruchomych, celem którego jest poprawa stanu zachowania zabytków, zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego, kompleksowa rewaloryzacja zabytków, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych,
- rozwój kolekcji muzealnych, koncentruje się na zadaniach związanych z zakupem dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, konserwacja i digitalizacja muzealiów, wspieranie rozwoju muzealnych pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w sferze ochrony zabytków w *Programie* wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami;
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa;
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służby konserwatorskiej;
- intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zabytków nieruchomości.

4.2 GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI A AKTY PRAWA WOJEWÓDZKIEGO

Dla Gminnego Programu gminy Skoroszyce najważniejsze znaczenie mają następujące dokumenty wykonane na poziomie województwa:

1. **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2016–2019** (uchwała nr XVIII/206/2016 Sejmiku Województwa Opolskiego z dn. 14 czerwca 2016 r.).

W programie zawarto m.in. wytyczne i zalecenia do powiatowych i gminnych programów opieki nad zabytkami. Wymieniono następujące cele ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego na terenie gminy:

- utrzymanie i zarządzanie zasobem regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- poprawa stanu zachowania krajobrazu i dziedzictwa regionalnego oraz odnowa wsi,
- ochrona dziedzictwa archeologicznego,
- rozwój instytucji opieki nad zabytkami,
- rozwój muzealnictwa i wystawiennictwa,
- ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego,
- wstrzymanie procesu degradacji założeń parkowo-pałacowych,
- wspieranie inicjatyw mających na celu podniesienie rangi obiektów i zespołów zabytkowych,
- wspieranie działań istniejących szlaków oraz inicjatyw na rzecz tworzenia nowych, obejmujących cenne zespoły i obiekty zabytkowe,
- promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego i rozwój tożsamości regionalnej,
- podniesienie poziomu edukacji społeczeństwa dot. Regionalnego dziedzictwa kulturowego,
- powołanie nowych instytucji do spraw dziedzictwa i współpraca z już istniejącymi,
- współpraca między regionami.

Dokument ten utrzymuje cele i kontynuuje działania sformułowane w poprzednich Programach z lat 2007–2010 i 2011–2014, wprowadzono w nim jedynie modyfikacje w procesie realizacyjnym.

2. **Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 r.** (uchwała nr XXV/325/2012 Sejmiku Województwa Opolskiego z dn. 28 grudnia 2012 r.).

Jest to dokument strategiczny, który powstał z myślą o optymalnym wykorzystaniu potencjałów i szans rozwojowych województwa opolskiego. W dokumencie wyznaczono szereg celów strategicznych, jednak nie zawierają one zbyt wielu odniesień do tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego. Najbardziej zbliżone do niej są działania w ramach celu strategicznego – *Nowoczesne usługi oraz atrakcyjna oferta turystyczno-kulturalna*. Cel ten zakłada, iż atrakcyjność województwa wzrastać będzie wraz ze zwiększaniem konkurencyjności produktów turystycznych i kulturalnych. Niezbędne będzie zatem rozszerzenie oferty turystyczno-kulturalnej regionu poprzez modernizację i rozbudowę dziedzictwa kulturowego. Wpływ na atrakcyjność produktów turystycznych będzie miało dalsze rozwijanie szlaków turystycznych oraz bazy noclegowej, usługowej i rekreacyjnej. Wykorzystanie potencjału turystycznego powinno uwzględniać chłonność środowiska przyrodniczego i nie powodować uszczuplenia walorów przyrodniczych. Głównym celem operacyjnym tego celu strategicznego jest: Cel operacyjny 5.3 Rozwój usług turystyki, kultury i sportu oraz ich infrastruktury. W ramach tego celu wyznaczono następujące działania, przynajmniej częściowo powiązane z ochroną obiektów zabytkowych:

- 1) rozwój i promocja oferty turystycznej, kulturalnej i sportowej regionu;
- 2) inicjowanie i wspieranie współpracy organizacji pozarządowych oraz tworzenie sieci kooperacyjnych, wpływających na rozwój oferty kulturalnej, turystycznej i sportowej regionu;
- 3) tworzenie warunków do rozwoju kompetencji kulturowych w regionie;
- 4) budowa, rozbudowa i poprawa stanu oraz dostępności infrastruktury kulturalnej, w tym dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury turystycznej, uzdrowskiej, rekreacyjnej i sportowej;
- 5) tworzenie spójnego wizerunku województwa opolskiego jako zbioru kierunków turystycznych wysokiej jakości zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju;
- 6) powołanie Regionalnego Centrum Kultury, wspierającego rozwój działalności kulturalnej w województwie opolskim.

3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa opolskiego.

Został przyjęty uchwałą nr XLVIII/505/2010 z dnia 28 września 2010 r. przez Sejmik Województwa Opolskiego. W Planie przyjęto, że „celem polityki przestrzennej jest ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej a kształtowanie środowiska kulturowego powinno generować rozwój innych dziedzin życia regionu. Obiekty kultury materialnej winny być wykorzystane i użytkowane z zapewnieniem opieki konserwatorskiej, rewaloryzacji i nadania im odpowiednich funkcji użytkowych”. Za główne zasady zagospodarowania przestrzennego w zakresie dziedzictwa kulturowego uznano:

- 1) zachowanie ładu przestrzennego na terenach zabudowy historycznej,
- 2) obejmowanie prawną ochroną dziedzictwa kulturowego poprzez opracowywanie MPZP z określeniem stref ochrony konserwatorskiej,
- 3) nadawanie mocy prawnej Gminnym Ewidencjom Zabytków poprzez umieszczanie ich w MPZP,
- 4) kompleksową ochronę obszarów i obiektów zabytkowych,
- 5) wykorzystanie obiektów i obszarów zabytkowych do pełnienia określonych funkcji, zgodnych bądź nie kolidujących z ich zabytkowym charakterem,
- 6) oszczędne kształtowanie krajobrazu kulturowego, a także przeciwdziałanie rozpraszaniu historycznie ukształtowanej zabudowy,
- 7) harmonizowanie zabytkowych układów urbanistycznych w powiązaniu z rozwojem osadnictwa i komunikacji,
- 8) zachowanie mieszkalno-usługowego charakteru centrów miast,
- 9) eksponowanie regionalnych cech środowiska kulturowego woj. opolskiego,
- 10) inicjowanie nowych form ochrony dziedzictwa kulturowego poprzez tworzenie pomników historii i parków kulturowych.

Do głównych kierunków polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego *Plan* zalicza ochronę zabytkowego krajobrazu kulturowego, historycznych układów przestrzennych, obiektów i miejsc dziedzictwa kulturowego, w tym dóbr kultury współczesnej, dziedzictwa archeologicznego, materialnych i niematerialnych przejawów tradycji kultury ludowej, miejsc pamięci narodowej i świadectw przeszłości historycznej oraz wykorzystanie elementów dziedzictwa kulturowego dla rozwoju regionu.

4. Regionalny Program Operacyjny Województwa Opolskiego 2014-2020, zatwierdzony przez Komisję Europejską w dn. 18 grudnia 2014 roku.

RPO WO 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji głównych dokumentów strategicznych dla regionu, w tym przede wszystkim Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do 2020 roku. Dokument określa najważniejsze dla rozwoju społeczno-gospodarczego woj. opolskiego obszary wsparcia, które będą współfinansowane z dwóch funduszy: Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego. W RPO WO 2014-2020 zostały określone cele szczegółowe przyporządkowane poszczególnym priorytetom inwestycyjnym. Projekty związane z ochroną zabytków będą realizowane w ramach *Osi Priorytetowej V – „Ochrona środowiska, dziedzictwa kulturowego i naturalnego”*. Jednym z celów szczegółowych jest: *zwiększona dostępność zasobów kulturowych regionu*. Główne typy przedsięwzięć to:

- przebudowa, remont, zakup wyposażenia dla obiektów kultury, służące podwyższeniu standardu technicznego, w tym dostosowaniu do wymogów bezpieczeństwa wynikających z aktualnych przepisów prawa, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych;
- odbudowa, przebudowa, konserwacja, remont lub wyposażenie obiektów dziedzictwa kulturowego oraz dziedzictwa naturalnego, z uwzględnieniem potrzeb osób niepełnosprawnych;
- budowa towarzyszącej infrastruktury technicznej, informacyjnej oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektów dziedzictwa kulturowego lub naturalnego, dostosowanie tych obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, jedynie jako element uzupełniający projektu;
- przebudowa lub remont budynków wraz z wyposażeniem pomieszczeń do właściwego przechowywania zbiorów oraz ich zabezpieczenia;
- konserwacja muzealiów, archiwaliów, starodruków, księgozbiorów oraz innych zabytków ruchomych;
- działania edukacyjne, informacyjne jako integralny element projektu;
- działania dotyczące wykorzystania, rozwoju aplikacji i usług teleinformatycznych związanych z kulturą i turystyką jako integralny element projektu.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. RELACJE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI Z DOKUMENTAMI WYKONANYMI NA POZIOMIE GMINY (ANALIZA DOKUMENTÓW PROGRAMOWYCH GMINY)

Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy wynikają z dokumentów o charakterze strategicznym:

1. *Strategii Rozwoju Gminy Skoroszyce na lata 2014–2023*

Głównym celem Strategii jest wprowadzenie spójnej i harmonijnej długofalowej polityki rozwoju, w taki sposób, by pomiędzy poszczególnymi działaniami występował efekt synergii oraz by wpływały one integrująco na Gminę i jej Mieszkańców.

Misją gminy Skoroszyce jest „*Dbać o dobro mieszkańców gminy podnosząc jakość usług publicznych, wspierając aktywność i inicjatywy obywateli oraz rozwijając infrastrukturę gminną. Umiejętnie korzystać z dostępnych zasobów przy poszanowaniu zasady zrównoważonego rozwoju*”.

W strategii wyznaczono cztery priorytetowe cele strategiczne, w ramach których wyodrębniono cele operacyjne. W ramach obszaru strategicznego: *Pobudzanie i wspieranie aktywności społecznej i gospodarczej mieszkańców, włączenie społeczne osób zagrożonych marginalizacją* jednym z kierunków działań mających znaczenie dla dziedzictwa kulturowego jest *wspieranie działalności mieszkańców zrzeszonych w organizacjach i grupach nieformalnych, która ma na celu rozwój społeczno-gospodarczy gminy, integrację mieszkańców, kultywowanie tradycji lokalnych czy promocję gminy*.

2. **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Skoroszyce**, przyjęte uchwałą Nr XXXV/225/2001 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 26 listopada 2001 r. Uzupełnione zmianami do Studium z 2014 r. przyjętymi uchwałą Nr XXXVI/208/14 z dnia 14 lutego 2014 r.

Dokument *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Skoroszyce* zatwierdzony został w 1999 roku. W 2014 r. Rada Gminy Skoroszyce przyjęła Zmianę Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Skoroszyce. Podstawowym celem jego sporządzenia było określenie polityki rozwoju gminy w zakresie, w jakim posiada ona wpływ na kształtowanie struktury funkcjonalnej i przestrzennej gminy. Studium jest podstawą do sporządzania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego, a także określa zasady kształtujące rozwój przestrzenny gminy. W *Studium* poza diagnozą stanu obecnego i zbiorem uwarunkowań zawarto też wizję przyszłości gminy w różnorodnych aspektach.

W *Zmianie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skoroszyce* z 2014 r. misję rozwoju przestrzenno-gospodarczej gminy określono jako: **Realizacja polityki rozwoju poprzez kreowanie wielofunkcyjnej struktury przestrzenno-gospodarczej Gminy Skoroszyce w określonych rejonach prorozwojowej funkcji wiodącej, projektowanych w oparciu o możliwości tkwiące w przestrzeni przyrodniczo-kulturowej.**

W nowym *Studium* w celu podniesienia atrakcyjności gminy zapisano m.in. zaprojektowanie nowych ciągów rowerowych, pieszych oraz do jazdy konnej łączących punkty o znacznych walorach krajobrazowych oraz przyrodniczo-kulturowych. Trasy te na pewnych odcinkach będą pokrywały się z trasami rowerowymi i będą wymagały przeprowadzenia segregacji ruchu pieszego i rowerowego dla zachowania bezpieczeństwa ludzi.

W *Zmianie studium* zapisano również kształtowanie nowo realizowanej i modernizowanej zabudowy w oparciu o następujące zasady:

- należy kultywować lokalną tradycję budownictwa, wyrażoną w zasadach kształtowania brył obiektów, układach dachów, wysokości, detalu architektonicznym i materiale wykończeniowym. Zasada ta powinna być rozumiana w sposób twórczy, nie tylko odtworzeniowy;
- przestrzegać tradycyjnych zasad w rozplanowaniu zabudowy i utrzymaniu charakteru zabudowy;

- kontynuacja zabudowy zagrodowej w lukach pomiędzy istniejącą zabudową jako tzw. zabudowa uzupełniająca;
- nowo projektowane tereny pod zabudowę mieszkaniową powinny tworzyć skoncentrowane formy zabudowy;
- dążyć do zachowania prawidłowych, harmonijnych relacji między zabudową i zagospodarowaniem towarzyszącym bądź sąsiadującym ze szczególnym uwzględnieniem uwarunkowań funkcjonalnych, krajobrazowych i kulturowych.

W odniesieniu do terenów wymagających szczególnie precyzyjnego określenia zasad i standardów kształtowania zabudowy oraz ochrony wartości środowiska kulturowego prowadzić gospodarkę przestrzenną w oparciu o plany miejscowe.

W *Zmianie studium* pochylono się również nad zabytkami budownictwa, stwierdzając przy tym, iż ich stan techniczny jest niezadowalający. Celowym kierunkiem działania powinno być włączenie zabytków w sferę zainteresowań krajoznawczych, a także wykorzystanie ich jako obiektów pełniących funkcje usług turystycznych i kulturalnych.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami bezwzględną ochroną należy objąć:

- zabytki architektury i budownictwa w postaci obiektów uznanych za szczególnie cenne wartości dziedzictwa kulturowego,
- zabytkowe założenia parkowe,
- zabytkowe założenia ruralistyczne,
- krajobraz kulturowy zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi,
- krajobraz kulturowy w formie ustanowionych stref ochrony konserwatorskiej,
- stanowiska archeologiczne.

W *Zmianie studium* wymieniono obiekty z terenu gminy wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego, które podlegają szczególnej ochronie konserwatorskiej. Wszelkie prace wykonywane na tych obiektach oraz na terenach otaczających, objętych strefą ochrony konserwatorskiej wymagają pozwolenia Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Wymieniono również obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, które podlegają ochronie i wszelkie działania projektowe, remontowe i inwestycyjne na tych obiektach wymagają uzgodnienia z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zakres ochrony konserwatorskiej dla tych obiektów wymaga zachowania:

- bryły obiektu,
- kształtu i materiału pokrycia dachu oraz elewacji,
- podziałów w elewacji,
- stolarki okiennej i drzwiowej,
- wystroju architektonicznego.

Dla terenów objętych strefami ochrony konserwatorskiej postuluje się o zachowanie zasadniczych elementów rozplanowania układu przestrzennego:

- przebiegu historycznych ulic i dróg zastodolnych, układów zieleni, zbiorników wodnych, historycznego układu zabudowy;

- zachowanie odrębności zabytkowych założeń zabudowy w strukturze przestrzennej wsi jako jej elementów (założeń pałacowo-parkowych, układów ruralistycznych, zespołów zieleni, zieleni przydrożnej, typów posadzek - nawierzchni, krzyży i kaplic przydrożnych, ogrodzeń);
- przywrócenia funkcji publicznych wewnętrznych placów wraz z towarzyszącą zielenią – zachowania cech zabudowy poszczególnych elementów struktury przestrzennej zespołów zabudowy w tym zwłaszcza nieprzekraczalnych gabarytów zabudowy, kształtu formy, i wystroju budynków, okien i dachów z materiałów tradycyjnych;
- zachowania i przywrócenia do jak najlepszego stanu obiektów zabytkowych – wszelkie roboty budowlane lub prace konserwatorskie prowadzone przy nich należy zgłaszać, uzgadniać i opiniować przez OWKZ, a obiekty wpisane do rejestru zabytków wymagają pozwolenia konserwatorskiego wydawanego przez OWKZ;
- utrzymanie funkcji obiektów zabytkowych – mieszkaniowej, mieszkalnictwa zbiorowego, usługowej, z preferencją dla rekreacji i turystyki, kultury i edukacji, centrów konferencyjnych i zjazdów, siedzib ośrodków pracy twórczej oraz handlu i gastronomii;
- zachowania w nowych realizacjach historycznych zasad zabudowy, pod względem gabarytów, wysokości proporcji, podziałów bryły, geometrii dachów, wystroju architektonicznego oraz stosowania tradycyjnych materiałów;
- obowiązek uzgadniania z OWKZ prac w obiektach budowlanych na terenie strefy ochrony konserwatorskiej „A” i „B”;

Na obszarze objętym opracowaniem występują stanowiska archeologiczne zaznaczone na rysunku *Zmiany studium*. Wszelkie projekty inwestycji ziemnych należy uzgadniać z Opolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, a prace ziemne muszą być poprzedzone ratowniczymi badaniami archeologicznymi.

Na terenie gminy wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej obszaru bardzo ważnego pod względem historycznym i kulturowym. Obejmuje obszary, na których elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową.

Strefa „B” - ochrony konserwatorskiej obejmującej obszary o zachowanych w dobrym stanie elementach dawnego układu zakresie rozplanowania i proporcji.

Strefa „K” - ochrony krajobrazu kulturowego obejmująca tereny krajobrazu związane z zespołami zabytkowymi, układu zakresie rozplanowania i proporcji; wszelkie zmiany powinny nawiązywać do układu historycznego i prowadzić do zachowania i utrwalenia historycznych form rozplanowania wsi; ochrona konserwatorska na tym terenie polega na takim kształtowaniu ewentualnej zabudowy, aby jej skala nie była konkurencyjna w stosunku do istniejącej sylwety miejscowości.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej obejmująca tereny o wczesnej metryce historycznej. Wszelkie inwestycje i prace ziemne na obszarze strefy należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Strefa ta jest tożsama z pojedynczymi stanowiskami archeologicznymi lub zespołami oraz ich otoczeniem.

Strefy te mogą być wyznaczone w drodze decyzji administracyjnych (zarządzeniem Wojewody) lub w drodze stosownych zapisów w planie miejscowym (w tym wypadku obszary te należy uznać za wymagające obowiązkowo opracowania planu ze względu na istniejące uwarunkowania).

Nowo powstające zespoły urbanistyczne należy harmonijnie komponować z otaczającym krajobrazem, a jeśli znajdować się będą w sąsiedztwie stref ochrony konserwatorskiej, nie powinny kolidować z historycznym układem zabudowy.

Kształtowanie zabudowy i jej otoczenia dla poszczególnych stref ochrony konserwatorskiej, podlega następującym ustaleniom:

- należy zapewnić ochronę ciągów i osi widokowych poprzez odpowiednie kształtowanie zabudowy, kadrowanie widoków poprzez zabudowę, ukształtowanie linii i płaszczyzny zieleni oraz alei,
- należy dostosować skalę zabudowy do otoczenia, uwzględniając ukształtowanie wnętrza urbanistycznych i otwarc kierunkowych,
- należy dostosować nowo projektowaną zabudowę do historycznych układów w zakresie sytuacji, bryły, skali, podziałów architektonicznych, materiałów budowlanych, a także nawiązaniem formami współczesnymi do lokalnej architektury; należy harmonijnie połączyć elementy zabudowy współczesnej z historyczną,
- dla zabudowy zagrodowej preferuje się zwarty układ, lokalizację wzdłuż dróg niższych klas z możliwością powiązań z polami,
- należy wprowadzić w nowo powstających zespołach urbanistycznych przestrzenie ogólnodostępne, zieleni urządzonej wysoką i niską oraz ścieżki dla pieszych,
- zabudowania zagrodowe należy projektować jako zagrody wielobudynkowe zgodnie z historyczną zasadą kształtowania tych obiektów,
- należy ograniczać obudowę ciągów komunikacyjnych, powodującą powstawanie barier ekologicznych oraz zakłócanie ciągów widokowych,
- należy unikać sytuowania obiektów budowlanych w sposób powodujący dysharmonię z otoczeniem i harmonizować już istniejące tego typu obiekty.

3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

- *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Skoroszyce* przyjętym uchwałą Nr IX/46/03 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 64 z dnia 13 sierpnia 2003 r. pod pozycją 1223. Zmiana mpzg uchwałą Nr VIII/42/11 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 23 maja 2011 r., następnie Nr XXXIII/183/13 z dn. 25.10.2013 r. oraz Nr XXXVIII/220/2014 z dn. 25.04.2014 r.
- *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Sidzina* przyjęt uchwałą Nr IX/47/03 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 67 z dnia 5 września 2003r. pod pozycją 1275. Zmiana mpzg uchwałą Nr III/11/2014 z dn. 30.12.2014 r.
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Chróścina* przyjętym uchwałą Nr IX/48/03 Rady Gminy w Skoroszytach z dnia 30 czerwca 2003 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 66 z dnia 3 września 2003 r. pod pozycją 1263. Zmiana mpzg uchwałą Nr XXIV/129/12 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 28 grudnia 2012 r.

- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Brzeziny* przyjętym uchwałą Nr XXI/109/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 69 z dnia 19 października 2004 r. pod pozycją 1860. Zmiana mpzg uchwałą Nr VIII/41/11 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 23 maja 2011 r.
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Czarnolas* przyjętym uchwałą Nr XXI/110/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 69 z dnia 19 października 2004 r. pod pozycją 1861;
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Giełczyce* przyjętym uchwałą Nr XXI/111/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 74 z dnia 5 listopada 2004 r. pod pozycją 1957;
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Makowice* przyjętym uchwałą Nr XXI/112/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 72 z dnia 2 listopada 2004 r. pod pozycją 1931;
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Mroczkowa* przyjętym uchwałą Nr XXI/113/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 70 z dnia 25 października 2004 r. pod pozycją 1880. Zmiana mpzg uchwałą Nr XVI/79/12 Rady Gminy Skoroszyce z dnia 2 marca 2012 r.
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Pniewie* przyjętym uchwałą Nr XXI/114/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 70 z dnia 25 października 2004 r. pod pozycją 1881;
- *Miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego wsi Stary Grodków* przyjętym uchwałą Nr XXI/115/04 Rady Gminy w Skoroszycach z dnia 13 sierpnia 2004 r. ogłoszonym w Dzienniku Urzędowym Województwa Opolskiego Nr 71 z dnia 28 października 2004 r. pod pozycją 1916. Zmiana mpzg uchwałą Nr VIII/43/11 Rady Gminy z dnia 23 maja 2011 r.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla obiektów objętych ochroną konserwatorską przez Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, obowiązują następujące ustalenia:

- nakaz zachowania budynku w zakresie bryły, formy i pierwotnego rodzaju pokrycia dachu, układu i wystroju elewacji, pierwotnej formy stolarki okiennej i drzwiowej;
- zakaz zmiany wyglądu w sposób niezgodny ze stylem obiektu w zakresie stosowanych materiałów zewnętrznych i kolorystyki;
- przy remoncie elewacji nakaz odtworzenia historycznych podziałów, detalu i kolorów, zgodnie z ich pierwowzorem;
- przy wymianie stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej nakaz dostosowania do pierwotnej historycznej formy oraz podziałów;
- przy wymianie pokrycia dachu nakaz zachowania lub przywrócenia pierwotnego rodzaju pokrycia w zakresie formy i materiału;
- dopuszcza się wymianę zabudowy w wypadku, gdy jest to uzasadnione względami technicznymi, ekonomicznymi lub planistycznymi po uzyskaniu akceptacji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i na warunkach przez niego określonych.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustalono także strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej, które wyznaczone zostały na rysunkach planów. Dla stref zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową. Ich przebieg określają załączniki graficzne mpzp. Wszelkie obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego znajdujące się na terenie gminy ujęto w granicach stref konserwatorskich. W strefach ścisłej ochrony konserwatorskiej, obowiązują następujące ustalenia:

- konserwacja głównych elementów układu przestrzennego, szczególnie: nawierzchnie, sposób użytkowania gruntów, zabudowa, zieleń;
- dostosowanie współczesnych funkcji do wartości zabytkowych zespołu i jego poszczególnych obiektów, nawiązanie do ich programu historycznego oraz eliminacja funkcji uciążliwych.

Wszelkie inwestycje należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na zasadach i w zakresie określonym w przepisach szczególnych.

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego ustalono również strefy obserwacji archeologicznych „OW”, tożsame z granicami opracowania planów, w obrębie których inwestycje realizowane są zgodnie z przepisami odrębnymi i szczególnymi oraz po uzgodnieniu z właściwymi terenowo służbami ochrony archeologicznej.

5.2 CHARAKTERYSTYKA ZASOBÓW I ANALIZA STANU DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY

Gmina Skoroszyce położona jest w południowo-zachodniej części województwa opolskiego w powiecie nyskim. Pod względem geograficznym należy do subregionu Ziemi Nyskiej i położona jest na jej północnym końcu. Rozciąga się na obszarze Niziny Śląskiej częściowo w Dolinie Nysy Kłodzkiej, a po części na Równinie Grodkowskiej. Obszar położony jest na terenach o nieznacznym zróżnicowaniu wysokościowym i genetycznym form. W szczególności na obecny kształt rzeźby wpłynął proces ostatniego na tym terenie zlodowacenia Odry, a także procesy erozji i akumulacji rzecznej Nysy Kłodzkiej. Różnice wysokości na obszarze opracowania mierzone od najwyższych wzniesionych terenów wysoczyzny polodowcowej do najniższych tarasów Nysy Kłodzkiej wynoszą ok. 50 m.

Gmina Skoroszyce graniczy: od północy i zachodu z gminą Grodków; od wschodu z gminami Łambinowice i Niemodlin; od południa z gminą Pakosławice. Gmina zajmuje obszar 10.361 ha (ok. 104 km² co stanowi 1,2 % obszaru województwa opolskiego). W skład gminy wchodzi 10 sołectw: Brzeziny, Chróścina, Czarnolas, Gietczyce, Makowice, Mroczkowa, Pniewie, Sidzina, Skoroszyce i Stary Grodków. Teren gminy zamieszkuje 6.604 mieszkańców. Autochtoniczna ludność prawie nie występuje.

Gmina ma charakter wiejski, a podstawową funkcją gospodarczą jest rolnictwo. 86,6 % jej powierzchni zajmują użytki rolne (grunty orne, sady, łąki, pastwiska). Gmina należy do tych gmin woj. opolskiego, które są stosunkowo dobrze zalesione o korzystnych warunkach wodnych, glebach średniej jakości (klasy IV a i IV b), dobrze utrzymanych. Warto dodać, że gmina Skoroszyce leży w sudeckim regionie klimatycznym. Klimat tej części regionu charakteryzuje się przewagą wpływów oceanicznych, umiarkowanym zróżnicowaniem termicznym, łagodnymi zimami, umiarkowaną ilością opadów i długim okresem wegetacji. Przeważają wiatry z kierunku południowego, zachodniego i północno-zachodniego. Średnia temperatura roczna kształtuje się na poziomie 8,2°C. Średni opad

roczny wynosi ok. 650 mm. Otoczenie i środowisko przyrodnicze stwarzają zatem dobre warunki dla gospodarki rolnej.

Przez gminę przebiega linia kolejowa oraz droga krajowa nr 46 i droga wojewódzka nr 401 dochodzące do budowanej autostrady A-12 z Berlina do Krakowa. Około 40 kilometrów dzieli Skoroszyce od najbliższych przejść granicznych pomiędzy Polską, a Czechami, które znajdują się w Głuchołazach i Konradowie. Najbliższe duże miasto to Opole oddalone o 50 km i Wrocław, do którego jest 70 km. Przez gminę przechodzi droga wojewódzka Brzeg-Nysa o długości 11,850 m przebiegająca przez Stary Grodków, Chróścina, Skoroszyce, Makowice oraz droga krajowa Nysa-Opole o długości 7,620 m przebiegająca przez wieś Sidzina. Pozostałe drogi o długości 34.568 m to drogi powiatowe i o długości 28.614 m drogi gminne. Stan dróg powiatowych i gminnych jest niezadowolający. Przez gminę przebiega linia kolejowa łącząca miasto Brzeg z miastem Nysa. Teren gminy obsługuje w komunikacji drogowej PKS w Nysie oraz w Brzegu. Wszystkie sołectwa posiadają sieć wodociągową. Na terenie gminy znajduje się Stacja Uzdatniania Wody w Skoroszycach do zaopatrywania w wodę 9 miejscowości, za wyjątkiem Starego Grodkowa który zaopatrywany jest przez Stację Uzdatniania Wody w Grodkowie. Sieć kanalizacyjna obejmuje część zabudowy wiejskiej dwóch wsi: w Skoroszycach o długości 3,5 km z oczyszczalnią mechaniczno - biologiczną typu BIO - BLOK WS - 400 i w Chróscinie o dł. 3,2 km. z przepompownią ścieków, które tłoczone są do Skoroszyc. Odprowadzanie i unieszkodliwianie ścieków w pozostałych wsiach i nie skanalizowanej zabudowy w/w wsi nie jest zorganizowane. Sieć gazowa o długości 4,3 km, znajduje się tylko we wsi Skoroszyce. Według stanu z 31 grudnia 2000 r. 22 budynki mieszkalne korzystały z gazu sieciowego. W 2001 r. do sieci gazowej została podłączona Publiczna Szkoła Podstawowa i Urząd Gminy. Gospodarka odpadami została uporządkowana na terenie gminy w 1995 r. kiedy to rozpoczęto eksploatację gminnego składowiska odpadów komunalnych we wsi Chróścina. Wywozem odpadów komunalnych z posesji oraz obsługą składowiska zajmuje się Zakład Oczyszczania i Wodociągów w Skoroszycach. Sieć energetyczna – przez gminę przebiega linia o mocy 110 KV relacji Grodków-Hajduki. Zaopatrzeniem gminy w energię elektryczną zajmuje się Zakład Energetyczny w Opolu S.A. Eksploatacją sieci i urządzeń średniego i niskiego napięcia zajmuje się Rejon Energetyczny w Paczkowie. Na terenie gminy usytuowanych jest 40 stacji transformatorowych oraz 1 rozdzielnia o mocy 15kV/15kV, z tego 38 stacji stanowi własność ZE Opole S.A, a dwie stanowią własność zakładów, na terenie których są usytuowane. Sieć telefoniczna doprowadzona jest do wszystkich wsi. Na terenie gminy zlokalizowane są dwie centralne telefoniczne we wsi Chróścina obsługująca wsie: Chróścina, Pniewie i Stary Grodków oraz we wsi Skoroszyce obsługująca pozostałych siedem wsi. W gminie funkcjonują trzy publiczne szkoły podstawowe: w Skoroszycach, Sidzinie i Chróscinie oraz gimnazjum w Skoroszycach. Każda ze szkół posiada w miarę nowoczesny sprzęt i pomoce naukowe oraz pracownię komputerową. W Skoroszycach i Chróscinie funkcjonują świetlice szkolne oraz stołówki. W Skoroszycach, Sidzinie i Chróscinie funkcjonują przedszkola. Przy szkołach podstawowych w Skoroszycach, Chróscinie i Sidzinie prowadzone są gminno-szkolne biblioteki. W 1999 r. Rada Gminy Skoroszyce utworzyła Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Chróscinie. Ponadto na terenie gminy znajduje się 11 świetlic wiejskich w tym 3 istnieją przy remizach OSP w Chróscinie, w Starym Grodkowie i Makowicach. W każdej miejscowości znajduje się boisko sportowe. Istnieje też 6 klubów sportowych LZS sekcja piłki nożnej i klub sportowy LKS.

Siedzibą władz gminy jest sołectwo Skoroszyce, wieś stosunkowo najbardziej nowoczesna, najlepiej wyposażona w infrastrukturę techniczną, społeczną i usługową. Tu koncentruje się działalność produkcyjna, handlowo-usługowa oraz lokalne życie społeczne.

Dziedzictwo kulturowe gminy posiada niejednorodny charakter zdeterminowany typem jednostki osadniczej – wsią (10 wsi sołeckich) i wiąże się z gospodarką rolną. Wszystkie miejscowości gminy Skoroszyce posiadają średniowieczną metrykę. Stary Grodków wzmiankowany w źródłach już w 1210 r. W 1237 r. wzmiankowany Chróścina i Czarnolas, w 1285 r. – Pniewie, a w 1288 r. – Sidzinę. Około 1300 r. lokowano Brzeziny, Gielczyce, Makowice, Mroczkowa i Skoroszyce.

Zabudowę poszczególnych wsi tworzą w przeważającej mierze zabudowania gospodarstw rolnych. Wiejskim budynkiem mieszkalnym towarzyszą obiekty gospodarcze związane z produkcją rolną. W gminie zachowało się 263 zabytkowe domy, 31 stodół, 13 budynków gospodarczych, 8 gołębników, 3 obory i 2 spichlerze. Jest to głównie zabudowa z 2 poł. XIX w. i z 1 poł. XX w. Zabudowa ta wpisała się w krajobraz wsi i niezmiennie pełni swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji miejsca i lokalnym kolorycie.

Na terenie gminy zachowało się również 15 budynków użyteczności publicznej takich jak: szkoły, przedszkola, świetlice, urząd poczty i domy nauczyciela. Zachowały się też trzy zabytkowe remizy strażackie (Makowice, Sidzina i Skoroszyce), zajazd w Makowicach oraz wozownia przy zajeździe w Starym Grodkowie. Okazale prezentują się również budynki stacji kolejowej w Chróscinie i Starym Grodkowie.

Integralnym elementem wiejskiego pejzażu są zespoły dworskie w Mroczkowej i Skoroszycach. Ruiny dworu znajdują się w Chróscinie. Ważnymi zabytkami są również trzy parki podworskie zachowane w: Chróscinie (2 poł. XIX w.), Sidzinie (2 poł. XIX w.) i Skoroszycach (początek XIX w.). Parki dworskie stanowią w większości cenne obiekty przyrodnicze, będące równocześnie dokumentami sztuki ogrodniczej. Wszystkie wpisane są do rejestru zabytków województwa opolskiego. Na terenie gminy znajdują się również pomniki przyrody objęte ochroną prawną. Są to: lipa drobnolistna rosnąca w Mroczkowej (nr rej. 26, lat 250, obwód pnia 480 cm, wysokość 16 m); dąb szypułkowy rosnący w Chróscinie (nr rej. 354, lat 200, obwód pnia 394 cm, wysokość 25 m) i dąb szypułkowy rosnący w lesie w Chróscinie (nr rej. 355, lat 300, obwód pnia 500 cm, wysokość 28 m).

Najcenniejszymi zabytkami w gminie są oczywiście obiekty sakralne, które trwale wpisane w krajobraz wsi, pełnią niezmiennie swoją pierwotną funkcję świadcząc o tradycji miejsca i lokalnym kolorycie. Na terenie gminy znajduje się 9 kościołów (Brzeziny, Chróscina, Czarnolas, Makowice, Mroczkowa, Sidzina – 2 kościoły, Skoroszyce i Stary Grodków). Siedem z nich jest objętych ochroną prawną. Ochroną prawną objęte jest wyposażenie kościołów w: Brzezinach, Chróscinie, Makowicach, Sidzinie, Skoroszycach i Starym Grodkowie.

Najstarszą świątynią w gminie Skoroszyce jest wzniesiony w 2 poł. XIII w. kościół pw. Świętej Trójcy w Starym Grodkowie. Na XIV w. datowany jest kościół pw. św. Jadwigi w Skoroszycach. Na XV w. datowane są kościoły znajdujące się w Chróscinie i Makowicach, a na XVI w. kościół pw. św. Marcina w Brzezinach. Prawie wszystkie zostały przebudowane w XVIII w. Pozostałe świątynie pochodzą z XVII w. (Sidzina) i XIX w. (Czarnolas, Mroczkowa). W gminie znajduje się również 31 kapliczek, 3 zespoły kapliczek w ogrodzeniu kościołów, 4 kaplice cmentarne i dzwonnica w Skoroszycach. Trzy rzeźby Jana Nepomucena znajdujące się w Makowicach, Sidzinie i Skoroszycach wpisane są do rejestru zabytków. Prawnie chroniony jest też średniowieczny krzyż pokutny z Chrósciny. Warto dodać, że w gminie zachowały się również trzy zabytkowe plebanie w Makowicach, Sidzinie i Skoroszycach. Większość obiektów sakralnych gminy znajduje się w dobrym stanie technicznym, są użytkowane zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem i poddawane systematycznym pracom konserwatorskim.

Na terenie gminy zachowało się również osiem zabytkowych cmentarzy. Najstarszy z nich, założony został w 1 poł. XIX w. w Sidzinie. Najstarszy nagrobek na tym cmentarzu pochodzi z 1906 r. Cennymi zabytkami są również założone w 2 poł. XIX w. cmentarze rzymsko-katolickie w: Starym Grodkowie (najstarsze nagrobki z lat 1845 i 1872), Skoroszycach (najstarszy nagrobek z 1897 r.), Czarnolesie (najstarszy nagrobek z 1899 r.) i Makowicach (najstarszy nagrobek z 1916 r.). Z 1 poł. XX w. pochodzi cmentarz rzymsko-katolicki w Chróście na którym najstarszy nagrobek pochodzi z 1940 r. Prawnie chroniony jest jedynie cmentarz parafialny w Skoroszycach (nr 280/90). Cmentarze są ważnym dziedzictwem kulturowym. Równie istotne z punktu widzenia dziedzictwa kulturowego są tereny zieleni pocmentarnej z cennymi zabytkami sztuki sakralnej, zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych. Usytuowane są przeważnie w otoczeniu zespołów kościelnych, co widoczne jest w miejscowościach: Czarnolas, Mroczkowa, Sidzina, Skoroszyce, Stary Grodków.

Do elementów zachowanego dziedzictwa kulturowego należą również stanowiska archeologiczne usytuowane na terenach wsi Chróście, Mroczkowa i Sidzina.

Ochrona środowiska kulturowego w formie zachowania wszystkich obiektów, zespołów i terenów uznanych kiedykolwiek za podlegające ochronie lub zaliczonych ze względu na wiek do obiektów czy obszarów chronionych niezależnie od ich przydatności lub możliwości współczesnego ich wykorzystania nie jest możliwe do spełnienia we wszystkich przypadkach i aspektach, biorąc pod uwagę względy ekonomiczne jak i społeczne odczucia potrzeby ochrony i rewitalizacji obiektów i ich bezpośredniego sąsiedztwa.

5.2.1 BRZEZINY

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r., jako *Brysyn magnum*. W 1369 r. wymieniano ją jako *Bresin i Gross Briesen*. W 1743 r. funkcjonowały zapisy *Gros Briesen i Brzeziny*, a w 1825 r. zapisy: *Briesen gross i Grossbriesen*. W 1887 r. posługiwano się zapisami *Brzeziny, Gross Briesen i Briesen*. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu *brzezina*, co oznacza las brzozy.

Brzeziny położone są we wschodniej części gminy Skoroszyce. Wieś lokowana była zapewne pod koniec XIII w. na tzw. prawie niemieckim. Przez jej teren przepływa niewielka rzeczka Młynówka. Układ przestrzenny wsi – ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową. W 1302 r. wzmiankowano w źródłach kościół, który w 1651 r. wymieniono w dokumentach jako częściowo murowany, częściowo drewniany. Obecny, filialny pw. św. Marcina wzniesiony w XVI/XVII w., przebudowany w 1837 r.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół filialny pw. św. Marcina

Kościół filialny pw. św. Marcina datuje się na XVI/XVII w. Zabytek jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru pod nr 1142/66 na podstawie decyzji z 12.02.1966 r. Przebudowany gruntownie w roku 1837 przez Nehlerta, mistrza murarskiego z Więcmierzyc. Wieżę dobudowali lub podwyższyli w 1810 r. cieśle Józef i Franciszek Dominicus, Franciszek Zulguta i Franciszek Barnert. Kościół spłonął w czasie działań wojennych w 1945 r. Odbudowano go w 1957 r. i restaurowano w latach 1975-1976. Należy do parafii kościoła rzymskokatolickiego w Makowicach (dekanat Skoroszyce, diecezja opolska).

Świątynia nie posiada wyraźnych cech stylowych. Korpus kościoła tworzą prezbiterium i szersza, wyższa nawa wzniesiona na rzucie zbliżonym do kwadratu. Do jednoprzęsłowego,

zamkniętego trójbocznie prezbiterium przylega od północy zakrystia. Nawa z węższym przęsłem od zachodu, mieszczącym chór muzyczny, nad którym nadbudowano wieżę. Do nawy od strony północnej przylega kruchta, od południa przy narożniku zachodnim przybudówka mieszcząca schody na chór muzyczny. Prezbiterium nakryte jest sklepieniem kolebkowym z lunetami.

W nawie sklepienie ceglaste, wydzielone przy ścianach gurtami. W zakrystii sklepienie kolebkowe. Chór muzyczny murowany, odsklepiony trzema przęsłami, z których środkowe żaglaste, skrajne kolebkowo-krzyżowe, otwarty trzema arkadami; pomieszczenie na piętrze otwarte analogicznie i podobnie przesklepione. W bocznych ścianach nawy wnęki zamknięte łukiem spłaszczonym. Okna zamknięte półkoliście. Na zewnątrz prezbiterium opięte w zamknięciu szkarpami o jednym uskoku. Fasada zachodnia trójdzielna, z wieżą występującą nieznacznie przed lico muru. Na osi wejście z obudową występującą ku przodowi, tworzącą wnękę zamkniętą półkoliście, zakończone szczytem ze spływami i odcinkami przyczółków, analogiczne przyczółki nad przybudówką schodową od południa i nad zakrystią. Kruchta od północy z wejściem zamkniętym półkoliście i szczykiem ujętym spływami i trójkątnym niskim przyczółkiem. Dachy siodłowe kryte dachówką. We wnętrzu zachowała się część zabytkowego wyposażenia, w tym m.in. marmurowa, przyścienna kropielnica i dwa krucyfiksy: barokowy i ludowy. Wyposażenie kościoła jest prawnie chronione poprzez wpis do rejestru (Ks.B.t.II-473/68 z 19.10.1968 r.). Kościół otoczony jest murem z XVII w., wzniesionym z kamienia polnego, oszkarpowanym, w którym po stronie północnej znajduje się murowana bramka z 1682 r.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Brzeziny	kościół filialny pw. św. Marcina		61	1142/66 z 12.02.1966
2.	Brzeziny	ogrodzenie kościoła z bramką z XVII w.		61	
3.	Brzeziny	kaplica cmentarna przy murze kościelnym		61	
4.	Brzeziny	kapliczka			przy domu nr 32
5.	Brzeziny	kapliczka			przy domu nr 58
6.	Brzeziny	dawna szkoła podstawowa		62	
7.	Brzeziny	obora		2	
8.	Brzeziny	dom		6	
9.	Brzeziny	dom		12	
10.	Brzeziny	dom		13	
11.	Brzeziny	dom		15	
12.	Brzeziny	budynek gospodarczy		15	
13.	Brzeziny	dom		18	
14.	Brzeziny	dom		19	

15.	Brzeziny	dom		20	
16.	Brzeziny	dom		21	
17.	Brzeziny	dom		23	
18.	Brzeziny	dom		27	
19.	Brzeziny	dom		30	
20.	Brzeziny	dom		32	
21.	Brzeziny	dom		35a	
22.	Brzeziny	dom		37	
23.	Brzeziny	budynek gospodarczy		38	
24.	Brzeziny	dom		46	
25.	Brzeziny	dom		49	
26.	Brzeziny	dom		51	
27.	Brzeziny	dom		57	
28.	Brzeziny	dom		59	
29.	Brzeziny	dom		60	
30.	Brzeziny	dom		64	
31.	Brzeziny	dom		71b	
32.	Brzeziny	dom		78	
33.	Brzeziny	dom		75	
34.	Brzeziny	dom		81	
35.	Brzeziny	dom		84	
36.	Brzeziny	dom		87	
37.	Brzeziny	transformator			po między domami nr 71 i 72

Spośród tych 37 zabytków tylko kościół pw. św. Marcina jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe obiekty zabytkowe należy chronić uwzględniając je w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* oraz ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.2 CHRÓSCINA

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1223 r. jako *Crostina*. W 1237 r. nazwę miejscowości zapisywano *Croscina*, a ok. 1300 r. – *Crestina vel Valkinow*. Jako *Falkenow curia in Crosschin* wymieniona jest w 1344 r. W 1638 r. funkcjonował zapis *Falckenau*, później *Kroschen*. W latach 1743 i 1756 funkcjonował zapis *Falckenau*. W 1784 r. posługiwano się zapisami *Falckenau* i *Kroschen*. Od 1945 r. funkcjonuje nazwa Chróścina Nyska. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu *chróst*, *gąszcz*, *zarośla* oraz *suche gałęzie*.

Miejscowość położona jest w centralnej części gminy Skoroszyce. Jej układ przestrzenny tworzy wieloulicówka z zabudową zróżnicowaną, ale z przeważającą zabudową zagrodową. Wieś powstała we wczesnym średniowieczu. Poświadczona w źródłach pisanych w 1237 r. Z przeprowadzonych w latach 30. XX w. badań powierzchniowych wynika, że ziemie, na których w XIII w. lokowano wieś, zasiedlone były w IX-XI w. Na XIV-XV w. archeolodzy datują grodzisko położone na terenie parku, w pobliżu strumyka. W 1370 r. wzmiankowano kościół w Chróście. Obecny wzniesiono w XV w. Obok kościoła znajdował się cmentarz otoczony murem gotyckim. W pobliżu muru stały cztery krzyże pokutne, które nie zachowały się do czasów obecnych. Zachował się natomiast średniowieczny krzyż pokutny znajdujący się w pobliżu plebani.

Pod koniec XVIII w. po zachodniej stronie wsi (Kroszyn), po południowej stronie drogi relacji Stary Grodków-Wojnowiczki, na prawym brzegu rzeczki Starej Strugi, założono zespół dworsko-folwarczny. Była to najprawdopodobniej fundacja hrabiowskiego rodu von Rothkirch, uzupełniana przez kolejnych właścicieli. Zespół składał się z trzech zasadniczych elementów: członu rezydencjalnego złożonego z dworu (koniec XVIII w.) i parku krajobrazowego (XIX w.), podwórza folwarcznego z zespołem szklarni oraz domów robotników folwarcznych (XIX w.). Dwór wzniesiono pod koniec XVIII w. w stylu barokowym na planie prostokąta wzdłuż osi wschód-zachód. W 2 poł. XIX w. dwór otoczono parkiem krajobrazowym. W 1845 r. właścicielem majątku w Chróście był hrabia von Rothkirch. Miejscowość liczyła 29 gospodarstw i 43 domy, w których mieszkało 239 mieszkańców. W 1877 r. majątek przeszedł na własność rodziny Möwes. W jej rękach pozostał do 1945 r.

W XVIII i XIX w. w miejscowości kwitło ogrodnictwo szklarniowe rozciągające się na obszarze ok. 30.000 m². Uprawiano głównie kwiaty – goździki. Spore zyski mieszkańcom przynosiła również hodowla ryb. We wsi funkcjonowała fabryka maszyn „Wolf”, dwa zakłady produkcyjne, a także sklep i cztery gospody. W 1734 r. wzniesiono szkołę – nowszy budynek zbudowano w 1851 r. Z XIX w. pochodzi zabytkowa zabudowa wsi oraz dworzec kolejowy. W tym miejscu należy dodać, iż Chróście jako jedyna posiada stację kolejową obsługującą ruch pasażerski i towarowy. W 1881 r. właścicielem majątku w Chróście i gospodarzem miejscowego dworu był Karl Fridrich Daniel Möwes. Po nim od 1891 r. majątkiem zarządzał jego syn Karl. Ostatnią właścicielką była Henriette Louise Werner z domu Möwes.

W 1939 r. we wsi mieszkało 1055 osób. Po zakończeniu II wojny światowej ludność autochtoniczna nie przyjęła polskiego obywatelstwa i – w ramach ustaleń międzynarodowych – została wywieziona do Niemiec. W ich miejsce przywieziono repatriantów i z Kresów Wschodnich. Po 1945 r. majątek przejął Skarb Państwa i utworzono w nim PGR (Stary Grodków). W 1961 r. znajdujące się na jego terenie szklarnie przyłączono do Zakładu Szklarniowego w Chróście stanowiącego własność Kombinat Ogrodniczego Opole. W 1992 r. majątek przeszedł na własność Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.

Warto dodać, że w Chróście znajdują się dwa pomniki przyrody: ponad 200-letni dąb szypułkowy o obwodzie pnia 394 cm i wysokość 25 m (nr rej. 354) oraz rosnący w lesie 300-letni dąb szypułkowy o obwodzie pnia 500 cm i wysokość 28 m (nr rej. 355).

Najcenniejsze zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła

Kościół usytuowany jest pośrodku wsi, po północno-wschodniej stronie drogi relacji Chróście-Stary Grodków. Po raz pierwszy wzmiankowano go w 1370 r. Obecny, zdaniem historyków sztuki, pochodzi z XV w. lub z 1 poł. XVI w. Wzniesiono go na planie prostokąta w stylu gotyckim. Liczne przebudowy zatępiły jego cechy stylowe. W 1820 r. przebudowano lub dobudowano wieżę. Kościół

został zniszczony w 1945 r. M.in. uszkodzeniu uległa górna część wieży, dach i sklepienia. Pożar strawił wnętrze. Spłonęło historyczne wyposażenie świątyni, w tym ołtarz główny dłuta Hartmana. Kościół odbudowano w 1946 r. W 1966 r. wpisano go do rejestru zabytków woj. opolskiego (nr rej. 1143/66 z 12.02.1966 r.). Kościół należy do dekanatu grodzkiego diecezji opolskiej.

Bryła budowli jest zwarta, symetryczna. Korpus nawowy i nieco węższe – zamknięte prosto – prezbiterium równej wysokości, nakryte zostały wysokim dachem dwuspadowym. Dwukondygnacyjną zakrytą i dobudówką mieszczącą schody, nakrywa przedłużona połączyć dachu prezbiterium. Kruczta boczna kryta dachem dwuspadowym. Nad całością dominuje masywna, czworoboczna, trójkondygnacyjna wieża kryta stropem żelbetowym, zwieńczona żelbetową latarnią. Przy południowej ścianie wieży półkolistą wieżyczką schodową kryta dachem wielopołaciowym. W narożach nawy i prezbiterium oraz między osiami okiennymi szkarpy. Nawa jednoprzestrzenna, trójprzęsłowa, kryta sklepieniem kolebkowym z lunetami. Prezbiterium nieco węższe, dwuprzęsłowe, kryte sklepieniem kolebkowym z lunetami. Wnętrze surowe, bez cech stylowych, ściany gładko tynkowane bez podziałów i dekoracji. Łuk tęczy o wykroju półkolistym. W północnej ścianie prezbiterium, w polach wyznaczonych przez lunety szerokie, zamknięte łukiem odcinkowym okna dawnej loży. Świątynię otaczał cmentarz. Do dziś zachowały się pozostałości murowanego ogrodzenia otaczającego jego teren. W pobliżu ogrodzenia stały cztery krzyże pokutne, które zaginęły.

Park krajobrazowy

Park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. Wpisany do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem Ks. At. I–49/81. Zajmuje powierzchnię 3,89 ha. Był niegdyś częścią członu rezydencjonalnego w zespole dworsko-folwarcznym. Po wzniesionym w XVIII w. dworze usytuowanym w północnej części parku pozostały jedynie ruiny. Park krajobrazowy założono na płaskim terenie, na prawym brzegu Starej Strugi. Posiada kształt nieregularnego wieloboku rozwiniętego wzdłuż osi północ-południe. Granice parku wyznaczają: od północy Stara Struga, od południa droga relacji Chróścina-Wojnowiczki, od zachodu podwórze folwarczne, a od wschodu – zabudowa wsi. W północnej części parku znajduje się staw połączony ze Starą Strugą. Od południowego-zachodu staw otacza grobla w formie alei lipowej biegnącej pomiędzy stawem i kanałem płynącym w stronę podwórza folwarcznego. Drzewostan parku stanowią: lipy, klony i grupa platanów w części zachodniej. Park słynął z nasadzeń rzadkich okazów drzew i krzewów. Na obszarze parku umiejscowione jest stanowisko archeologiczne – grodzisko średniowieczne z XIV-XV w. Nieopodal parku znajdują się ruiny dworu wzniesionego w stylu barokowym pod koniec XVIII w. Dwór zniszczono w 1945 r.

Grodzisko

Grodzisko z XIV-XV w. położone jest w parku krajobrazowym, w pobliżu Starej Strugi. Zidentyfikowano je w trakcie badań powierzchniowych w okresie międzywojennym oraz w 1958 r. Jest to stożkowaty nasyp na planie koła, którego zbocza opadają stromo ku podstawie. Grubość warstwy kulturowej na stożku dochodzi do 50 cm. W jednym z sondży odkryto resztki budowli murowanej. Inne pozostałości po tej budowli znajdują się w pobliżu grodziska. Na stanowisku archeologicznym znaleziono kilka ułamków toczonych naczyń, barwy szarej i ceglastej. Grodzisko to jest prawie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków Nr A-600/81.

Spichlerz

Spichlerz wzniesiono w 1 poł. XIX w. z ówczesnego właściciela majątku w Chróscinie. Zbudowany został na rzucie prostokąta. Jest on częściowo podpiwniczony, trzykondygnacyjny, nakryty dachem naczółkowym. Do II wojny światowej spichlerz pełnił swoją pierwotną funkcję magazynową.

Średniowieczny krzyż pokutny

Znajduje się w sąsiedztwie plebanii (w ogrodzie) kościoła pw. św. Michała Archanioła. Wykonano go z granitu w XV w. Głowa krzyża o węższym przekroju, jedno ramię nieco krótsze, kontury krzyża nieregularne. Zabytek wpisany jest do rejestru zabytków pod nr Ks.B.t.V-789/89 z 30.09.1989 r.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Chróścina	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	Dolna	6	1143/66 z 12.02.1966
2.	Chróścina	park krajobrazowy z XIX w. w zespole dworskim	Ogrodowa		R. 37/48 z 26.08.1948; R.49/81 z 10.09.1984.
3.	Chróścina	wieża 1820, odbud. 1946r	Dolna	6	
4.	Chróścina	pozostałości ogrodzenia XV i XVI w	Dolna	6	
5.	Chróścina	kapliczka	przy domu ul. Dolna	3	
6.	Chróścina	kapliczka	przy domu ul. Ogrodowa	54	
7.	Chróścina	kapliczka	przy domu ul. Ogrodowa	57	
8.	Chróścina	ruiny dworu	Ogrodowa		
9.	Chróścina	szkoła	ul. Dolna	2	
10.	Chróścina	dom - komenda policji	ul. Ogrodowa	42	
11.	Chróścina	dworzec kolejowy	ul. Kolejowa		
12.	Chróścina	dom dróżnika	ul. Kolejowa	12	
13.	Chróścina	magazyn	ul. Ogrodowa	48	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 41
14.	Chróścina	trafostacja	ul. Ogrodowa		

15.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	7	
16.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	9	
17.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	19	
18.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	23	
19.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	30	
20.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	31	
21.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	41	
22.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	43	
23.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	54	
24.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	55	
25.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	59	
26.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	65	
27.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	66-68	
28.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	69b	
29.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	78-80	
30.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	88a	
31.	Chróstcina	stodoła	ul. Ogrodowa	88a	
32.	Chróstcina	dom	ul. Ogrodowa	88d	
33.	Chróstcina	dom	ul. Dolna	11	
34.	Chróstcina	dom	ul. Dolna	20	
35.	Chróstcina	dom	ul. Dolna	21	
36.	Chróstcina	dom	ul. Drzewna	1	
37.	Chróstcina	dom	ul. Kolejowa	1	
38.	Chróstcina	dom	ul. Kolejowa	2	
39.	Chróstcina	dom	ul. Kolejowa	3	
40.	Chróstcina	dom	ul. Kolejowa	6	
41.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	1	
42.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	2	
43.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	13	
44.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	17	
45.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	20	
46.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	24	
47.	Chróstcina	stodoła	ul. Kroszyńska	27	
48.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	33	
49.	Chróstcina	dom	ul. Kroszyńska	35	
50.	Chróstcina	dom	ul. Leśna	1	
51.	Chróstcina	dom	ul. Mała	6	
52.	Chróstcina	dom	ul. Mała	10	
53.	Chróstcina	dom	ul. Parkowa	2	
54.	Chróstcina	dom	ul. Parkowa	4	

55.	Chróstcina	dom	ul. Polna	2	
56.	Chróstcina	dom	ul. Stara	1	
57.	Chróstcina	dom	ul. Stara	3	
58.	Chróstcina	dom	ul. Stara	5	
59.	Chróstcina	dom	ul. Stara	6	
60.	Chróstcina	dom	ul. Stara	10	

Tylko cztery spośród wskazanych powyżej zabytków (trzy nieruchome i jeden ruchomy) są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe należy chronić uwzględniając je w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* oraz ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.3 CZARNOLAS

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1237 r. jako *Petersheide*. Na przełomie XIII i XIV funkcjonował zapis *Petyrysheide*, natomiast w III ćw. XVII w. *Petersheyde*. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od niemieckiego wyrazu *las – zarośla Piotra*.

Wieś położona jest w zachodniej części gminy Skoroszyce, w pobliżu lasów. Lokowano ją w XIII w. W 1302 r. wzmiankowany jest w źródłach kościół. Jej układ przestrzenny tworzy ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół filialny pw. Matki Boskiej Częstochowskiej

Świątynia położona jest we wschodniej części miejscowości, przy drodze głównej. Wzniesiono go w stylu neogotyckim w 1890 r. na miejscu poprzedniego kościoła z 1789 r. We wnętrzu zachowała się część zabytkowego wyposażenia, w tym m.in. barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena i ludowa rzeźba Chrystusa. Wokół kościoła zachował się częściowo (zwłaszcza od strony wschodniej) mur wzniesiony z kamieni polnych, oszarpowany. Kościół należy do parafii rzymskokatolickiej w Skoroszycach (dekanat Skoroszyce, diecezja opolska).

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Czarnolas	ogrodzenie kościoła			
2.	Czarnolas	kaplica - dzwonnica			
3.	Czarnolas	kaplica cmentarna przy kościele			

4.	Czarnolas	kapliczka			na przeciw domu nr 76
5.	Czarnolas	kapliczka			przy domu nr 51
6.	Czarnolas	kapliczka			przy domu nr 94
7.	Czarnolas	kapliczka.			przy domu nr 99
8.	Czarnolas	kapliczka			przy domu nr 101
9.	Czarnolas	budynek byłej szkoły podstawowej		33	
10.	Czarnolas	dom		1	
11.	Czarnolas	dom		2	
12.	Czarnolas	dom		10	
13.	Czarnolas	dom		17	
14.	Czarnolas	stodoła		17	
15.	Czarnolas	dom		18	
16.	Czarnolas	dom		19	
17.	Czarnolas	stodoła		29	
18.	Czarnolas	dom		44	
19.	Czarnolas	dom		49	
20.	Czarnolas	dom		50	
21.	Czarnolas	dom		76	
22.	Czarnolas	dom		77	
23.	Czarnolas	dom		81	
24.	Czarnolas	dom		83	
25.	Czarnolas	stodoła		83	
26.	Czarnolas	dom		86	
27.	Czarnolas	dom		87	
28.	Czarnolas	dom		89	
29.	Czarnolas	dom		90	
30.	Czarnolas	stodoła		90	
31.	Czarnolas	budynek gospodarczy		90	
32.	Czarnolas	dom		95	
33.	Czarnolas	dom		96	
34.	Czarnolas	dom		99	
35.	Czarnolas	stodoła		101	
36.	Czarnolas	dom		104	
37.	Czarnolas	trafostacja			przy domu nr 5

Żaden z tych obiektów nie jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Można je jedynie chronić poprzez zapis w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* i ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.4 GIEŁCZYCE

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. jako *Gelczicz magnum*. W 1579 r. funkcjonował zapis *Geltindorf*, a w 1638 r. – *Geltendorff*. W 1743 r. posługiwano się zapisem *Göltendorff*, w 1756 r. – *Güllendorff*, a w 1784 r. – *Geltendorf*. W 1825 r. posługiwano się zapisem *Geltesdorf*. W XX w. funkcjonował zapis *Geltendorf*. Polską nazwę wprowadzono po 1945 r. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi bądź od śląskiej nazwy osobowej *Giełk* – zgiełk.

Miejscowość położona jest we wschodniej części gminy Skoroszyce, w pobliżu wsi Sidzina. Układ przestrzenny Giełczyc tworzy ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Giełczyce	kaplica pw. MB Różańcowej			
2.	Giełczyce	dom		7	
3.	Giełczyce	dom		10	
4.	Giełczyce	dom		11	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 1
5.	Giełczyce	dom		16	
6.	Giełczyce	dom		18	
7.	Giełczyce	stodoła		27	
8.	Giełczyce	stodoła		33	
9.	Giełczyce	dom - świetlica wiejska		42	

Żaden z tych zabytków nie jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Należy je chronić uwzględniając w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* oraz ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.5 MAKOWICE

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach ok. 1300 r. jako *Mocovitz* i *Makovitz*. W 1369 r. funkcjonował zapis *Mokowicz*, a w 1638 r. – *Mogwitz*. Jako *Mogwitz* wymieniano miejscowość również w 1743 r., 1825 r., 1845 r., 1864 r. i 1896 r. W 1936 r. w czasach germanizacji hitlerowskiej wprowadzono zapis *Breitenfeld*. W 1939 r. w użyciu były zapisy: *Makowice*, *Mogwitz* i *Breitenfeld*. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od przezwiska *Mok*.

Miejscowość położona jest w południowej części gminy Skoroszyce, w odległości ok. 12 km na północ od Nysy. Lokowano ją pod koniec XIII w. 1300 r. wymieniony jest proboszcz „*Lutold in Mochviz*”. Pierwotna budowla kościoła nie jest znana. Obecna świątynia została wzniesiona w XVIII w. na pozostałościach gotyckiej budowli, której fragmenty zachowały się w zrębie murów wieży. Przebudowano ją w 1892 r.

W 1785 r. w Makowicach założono folwark, który należał do niejakiego Kleinera. Pozostała część wsi – z kościołem, parafią i szkołą – była własnością biskupa wrocławskiego. W 1886 r. właścicielem majątku był Josef Heinrich Kattner, z inicjatywy którego najprawdopodobniej wzniesiono piętrowy pałac. Zabytek rozebrano po zakończeniu II wojny światowej. Wówczas zlikwidowano też ogród ozdobny znajdujący się w otoczeniu pałacu. W miejscu ogrodu postawiono remizę strażacką, a teren przy niej utwardzono. W sąsiedztwie pałacu wzniesiono restaurację.

Układ przestrzenny wsi tworzy ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową. Dominantą jest kościół znajdujący się w centrum, regularna zabudowa szczytowa oraz szerokie ogródki przed zabudową.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła

Znajduje się w środkowej części wsi. Zbudowany przed 1735 r., a rozbudowany w 1892 r., na miejscu barokowego i wcześniejszego gotyckiego. Kościół orientowany, pierwotny założony na planie prostokąta, z kwadratową wieżą, po przebudowie uzyskał kształt krzyża łacińskiego. Korpus kościoła tworzą nawa i niewyodrębnione w bryle prezbiterium, nakryte wspólnym dachem dwuspadowym. Do korpusu przylegają równe z nim ramiona transeptu, które nakryte są dachem dwuspadowym. Prezbiterium, nawa i ramiona transeptu zwieńczone są szczytami o finezyjnie zarysowanych krawędziach. Wieża akcentująca oś podłużną budowli jest czterokondygnacyjna, kwadratowa ze ściętymi w ostatniej kondygnacji narożami, nadającymi jej oktogonalny kształt. Wieżę wieńczy hełm baniasty z latarnią. Bryła kościoła urozmaicona symetrycznymi niskimi przybudówkami w narożach nawy. We wnętrzu kościoła zachowało się zabytkowe wyposażenie: gotycki dzwon z przełomu XV/XVI w., ołtarz główny z barokowym obrazem Wniebowzięcia NMP, dwa ołtarze boczne, ambona, marmurowa chrzcielnica, płaskorzeźby Drogi Krzyżowej, empora muzyczna i organy. Kościół otoczony jest obejściem z płyt betonowych, za którym rozciąga się trawnik z pojedynczymi nagrobkami. Kościół należy do dekanatu Skoroszyce diecezji opolskiej.

Rzeźba św. Jana Nepomucena

Kamienna, barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena znajduje się przy wewnętrznej stronie muru wokół kościoła parafialnego pw. św. Andrzeja. Wykonano ją w 1778 r. Rzeźba umieszczona jest na niskiej, prostokątnej podstawie i czworobocznym postumencie z datą „1778”, którą wyryto od frontu. Rzeźba wpisana została, jako zabytek ruchomy, do rejestru zabytków województwa opolskiego pod nr ks.B.t.I-154/59 z 20.10.1959 r.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Makowice	układ ruralistyczny wsi			
2.	Makowice	kościół pw. św.		62	33/2004 z 8.11.2004

		Andrzeja (transept i nowe prezbiterium)			
3.	Makowice	mur wokół kościółki parafialnego		62	
4.	Makowice	cmentarz przy kościółce			
5.	Makowice	kapliczka			przy murze cmentarza
6.	Makowice	kapliczka			przy domu nr 93
7.	Makowice	dawny dom zakonny		131	
8.	Makowice	plebania		30	
9.	Makowice	budynek gospodarczy przy plebani		30	
10.	Makowice	szkoła podstawowa		61	
11.	Makowice	przedszkole		35	
12.	Makowice	zajazd "Pod Wilkiem"			
13.	Makowice	ruina budynku gospodarczego przy zajeździe			
14.	Makowice	budynek gospodarczy przy zajeździe			
15.	Makowice	dom		2	
16.	Makowice	dom		4	
17.	Makowice	dom		17	
18.	Makowice	dom		19	
19.	Makowice	dom		25	
20.	Makowice	dom		27	
21.	Makowice	dom		38	
22.	Makowice	dom		48	
23.	Makowice	dom		57	
24.	Makowice	dom		58	
25.	Makowice	dom		64	
26.	Makowice	stodoła		63 - 64	
27.	Makowice	dom		68	

28.	Makowice	dom		85	
29.	Makowice	dom		88	
30.	Makowice	dom		91	
31.	Makowice	dom		92	
32.	Makowice	dom		94	
33.	Makowice	dom		95	
34.	Makowice	stodoła		94-95	
35.	Makowice	dom		98	
36.	Makowice	obora		113	
37.	Makowice	stodoła		113	
38.	Makowice	dom		115	
39.	Makowice	dom		116	
40.	Makowice	dom		124	
41.	Makowice	dom		129	
42.	Makowice	dom			przy domu nr 130
43.	Makowice	trafostacja			przy domu nr 115

Tylko jeden spośród z tych zabytków nieruchomości jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego, a pozostałe należy chronić uwzględniając je w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego oraz ujmując w gminnym programie opieki nad zabytkami.

5.2.6 MROCZKOWA

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach ok. 1300 r. jako *Ekebrechzheyde*. W 1336 r. posługiwano się zapisem *Eckimbrechtsheim*, a rok później – *Ekbrechtisheim*. W 2 połowie XVII w. funkcjonowały zapisy: *Eckwertsheide* i *Eckwertzheide*. W 1743 r. używano zapisu *Eckwertsheide*, a w 1784 r. – *Ekwertsheide*. Podobnych zapisów nazwy miejscowości używano w XIX i XX w. Po 1945 r. ludność napływowa posługiwała się nazwą Nawroty. Zdaniem językoznawców pierwotna nazwa miejscowości pochodzi od niemieckiego wyrazu *puszkiwie Ekebrechta*. Powojenny chrzest nazewniczy *Mroczkowa* pochodzi od nazwy osobowej *Mroczek*.

Miejscowość położona jest w zachodniej części gminy Skoroszyce. Lokowana ok. 1300 r. na tzw. prawie niemieckim. Układ przestrzenny wsi tworzy ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową. Wieś była siedzibą rodu von Lutzenkirch – fundatorów świątyni. W 1770 r. właścicielem Mroczkowej był G. A. von Lutzenkirch. We wsi były wówczas: folwark, młyn wodny, trzy kuźnie, 21 gospodarstw rolnych. We wsi mieszkało 106 mieszkańców. W 1 poł. XIX w. właścicielem majątku w Mroczkowej została rodzina von Steinhausen. W 1845 r. we wsi funkcjonowały m.in.: browar, dwa warsztaty i młyn wodny. Wieś liczyła 34 domów mieszkalnych i 30 gospodarstw, w którym mieszkało 210 mieszkańców. W 2 poł. XIX w. miejscowość przechodzi w ręce rodziny Lachmann. W 1886 r. jej

właścicielem jest Paul Lachmann. Potem majątek kilkakrotnie zmieniał właściciela. W 1912 r. należał do Franza Herde, a w 1926 r. jego właścicielem był Franz Bucholtz. Ostatnim gospodarzem majątku był Heinz Waldemar Rother, dyplomowany rolnik.

W Mroczkowej znajduje się chroniony prawnie pomniki przyrody objęte ochroną – ponad 250-letnia lipa drobnolistna o obwodzie pnia 480 cm i wysokość 16m (nr rej. 26).

Najcenniejsze zabytki:

Kościół odpustowy pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych

Kościół usytuowany jest na wzniesieniu poza wsią. Świątynię wzniesiono w miejscu poprzedniej w 1824 r. z fundacji rodu von Lutzenkirch. Gruntownie przekształcono ją pod koniec XIX w. i w 1914 r. nadając mu styl klasycystyczny i neorenesansowy. Zwrócony jest prezbiterium w stronę północną, murowany, otynkowany. Salowy, trójprzęsłowy, z półkolistą absydą od północy, w przedłużeniu której nowsza prostokątna zakrystia oraz kwadratową wieżę od południa, po bokach której ćwierćkoliste przybudówki, mieszczące klatki schodowe. Wewnątrz sklepienie kolebkowe z lunetami, w absydzie hemisferyczne. Podziały ścian uproszczonymi pilastrami. Okna zamknięte półkoliście. Na zewnątrz podziały ramowe. Szczyt od północy i półszczyty od południa neorenesansowe ze sterczynami obeliskowymi. Wieża z wejściem zamkniętym półkoliście i koliste, w najwyższej kondygnacji, wydzielonej gzymsem, okna w obramieniach profilowanych. Dachy siodłowe kryte dachówką. Na wieży hełm baniasty z ośmioboczną latarnią zakończoną iglicą.

W kościele znajduje się zabytkowe wyposażenie, w tym m. in.: ołtarz z ok. 1800 r. w kształcie paludamentum, z rzeźbami aniołków otaczających barokowy obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w bogatej ramie, obrazy z końca XVIII w.: św. Jana Nepomucena, adoracji św. Franciszka, Wniebowzięcia NMP, rzeźby: barokowa Król Dawid z XVIII w., barokowa Chrystus Zmartwychwstały z XVIII w., barokowa św. Jana Nepomucena z przełomu XVIII/XIX w., lichtarze. Kościół należy do parafii rzymskokatolickiej w Skoroszycach (dekanat Skoroszyce, diecezja opolska).

Dwór

Usytuowany jest w południowej części wsi, po zachodniej stronie wiejskiej drogi relacji Skoroszyce-Reńska Wieś tworzącej oś rozwinięcia zespołu dworsko-folwarcznego. Obiekt wzniesiono w dwóch fazach: koniec XVIII w. parter – fundacja ówczesnego właściciela G. A. von Lutzenkirchena i w 2 ćw. XIX w. – piętro z fundacji von Steinhausena. Murowany z cegły, otynkowany bez wyraźnych cech stylowych. Piętrowy, wzniesiony na rzucie prostokąta z dwutraktowym układem wnętrza. Elewacja frontowa pięcioosiowa z przyziemiem ożywionym boniowaniem. Na osi niewielki ganek, utworzony z pilastrowanych filarów dźwigających balkon. Dach czterospadowy kryty dachówką. Stolarka okienna zdewastowana. Zachowała się część historycznego wyposażenia z XIX/XX w., w tym m.in.: schody w hallu głównym, piece kaflowe, fragmenty dekoracji ściany w pokoju na piętrze z 1914 r., fragment drewnianej więźby dachowej na poddaszu. Po 1945 r. dwór przejął Skarb Państwa. W latach 1946-1948 stał pusty. Po 1948 r. w budynku zamieszkało pięć rodzin. W latach 60. XX w. przeprowadzono remont elewacji, w czasie którego zniszczono podwójny gzyms między kondygnacjami oraz boniowanie w partii przyziemia. Od 1958 r. budynek należy do jednego właściciela.

Park krajobrazowy

Znajduje się w niedalekim sąsiedztwie dworu w południowej części wsi. Park krajobrazowy zajmuje powierzchnię 1,5 ha. Utworzono go w 3 ćw. XIX w. zapewne z fundacji rodziny Lachmann. Park posiada kształt wydłużonego prostokąta rozwiniętego wzdłuż osi północ-południe. Drzewostan parku stanowią: brzoza, dąb, lipa. Park nie jest pielęgnowany.

Obiekty nieruchomości ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Mroczkowa	kościół odpustowy pw. NMP Wspomożycielki			
2.	Mroczkowa	aleja z zespołem kapliczek przed kościołem odpustowym			
3.	Mroczkowa	bramka w ogrodzeniu kościoła			
4.	Mroczkowa	cmentarz			
5.	Mroczkowa	bramka na cmentarz			
6.	Mroczkowa	kapliczka			przy drodze do Skoroszyc
7.	Mroczkowa	kapliczka			przy domu nr 21
8.	Mroczkowa	dwór		39	
9.	Mroczkowa	brama wjazdowa do zespołu dworskiego			przy oficynie nr 39
10.	Mroczkowa	oficyna w zespole dworskim		39	
11.	Mroczkowa	budynek gospodarczy w zespole dworskim		37	
12.	Mroczkowa	budynek gosp. w obejściu domu w zespole dworskim		35	
13.	Mroczkowa	stodoła w zespole dworskim ok. 1860		35	
14.	Mroczkowa	dom		6a	
15.	Mroczkowa	dom		7	
16.	Mroczkowa	dom		14	
17.	Mroczkowa	dom		21	
18.	Mroczkowa	dom		29	
19.	Mroczkowa	dom		30	
20.	Mroczkowa	dom			przy domu nr 30
21.	Mroczkowa	trafostacja			przy domu nr 26

Żaden spośród tych zabytków nie jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Należy je chronić uwzględniając w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* oraz ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.7 PNIEWIE

Miejscowość położona jest w odległości 8 km na południe od Byczyny pomiędzy Nasalami a Parszowicami, na wysokości 207 m n.p.m. Po raz pierwszy wzmiankowana była w źródłach w 1253 r. jako *Cubindorph*. W 1285 r. miejscowość zapisano jako *in Pnewe*, a w 1289 r. – *Copendorf*. Około 1300 r. nazwę miejscowości zapisywano jako: *villa Pneue vel Kopindorf* i *Coppindorf*. Jako *Koppendorff* wymieniona jest w 1743 r. Zapis *Koppendorf* funkcjonował w późniejszych latach – 1845 r., 1864 r., 1896 r., 1900 r., 1908 r. i 1941 r. W 1887 r. nazwę miejscowości zapisano jako *Kolonie Koppendorf*, w 1896 r. i 1900 r. – *Pniewy*. W tej ostatniej formie nazwę miejscowości zapisywano również w 1945 r. Później wprowadzono nazwę *Pniewie*. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od wyrazu *pniewie*, czyli miejsce z niewykarczowanymi pniakami, korzeniami.

Miejscowość położona w środkowo-wschodniej części gminy. Lokowano ją w XIII w. na tzw. prawie niemieckim. Układ przestrzenny wsi tworzy ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową. Pierwszymi właścicielami wsi byli najprawdopodobniej Panowie z Pogorzeli. W 1234 r. wieś nabył biskup wrocławski Tomasz. Aż do sekularyzacji w 1810 r. miejscowość była własnością biskupstwa wrocławskiego. Do biskupa należały również miejscowe stawy rybne. W 1810 r. majątek został podzielony między rolników z pobliskich wiosek, a potem stał się własnością hrabiego von Schaffgotscha z pobliskich Kopic. W 1939 r. we wsi mieszkało 186 osób. We wsi funkcjonowały szkoła i gospoda.

Najcenniejsze zabytki:

Ruina kościoła pw. św. Józefa

Kościół wzniesiono w XV w. Nawę w konstrukcji szkieletowej zbudowano w XVII/XVIII w. Ok. 1900 r. zastąpiona została murowaną neogotycką, orientowaną. Kościół został spalony w 1945 r., a potem rozebrany w partiach neogotyckich. Zachowane mury obwodowe gotyckiego prezbiterium do wysokości gzymsu koronującego, ze znacznie większymi ubytkami w ścianach wschodniej i południowej. Orientowany. Murowany z cegły w stylu gotyckim o układzie polskim z użyciem zendrówki. Prezbiterium kwadratowe z prostokątną zakrystią od północy. Otwór tęczowy ostrołukowy. Na zewnątrz w narożnikach od strony wschodniej szkarpy. Portal do zakrystii gotycki, kamienny, ostrołukowy. W zakrystii okienko prostokątne w obramieniu kamiennym, sfazowanym.

Wokół kościoła znajdował się cmentarz otoczony murem średniowiecznym, wzniesiony z kamienia narzutowego. Do dziś zachowały się fragmenty muru. W 1879 r. obok kościoła zbudowano szkołę. Kościół należy do parafii kościoła rzymskokatolickiego w Chróście (dekanat grodkowski, diecezja opolska).

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Pniewie	ruina kościoła pw. św. Józefa z XV w.			945/65 z 18.01.1965 r.

2.	Pniewie	mur wokół terenu przykościelnego – zachowany fragmentarycznie			
3.	Pniewie	kapliczka			
4.	Pniewie	kapliczka			
5.	Pniewie	kapliczka			przy domu nr 3
6.	Pniewie	dom		2	
7.	Pniewie	dom		4	
8.	Pniewie	dom		6	
9.	Pniewie	dom		8	
10.	Pniewie	dom		10	
11.	Pniewie	stodoła		12	
12.	Pniewie	dom		15	
13.	Pniewie	dom			przy domu nr 16
14.	Pniewie	dom		19	
15.	Pniewie	dom		21	
16.	Pniewie	bramka przy domu		21	
17.	Pniewie	dom		25	
18.	Pniewie	kurnik, gołębnik		25	
19.	Pniewie	dom		26	
20.	Pniewie	dom		33	
21.	Pniewie	dom		36	
22.	Pniewie	dom		37	
23.	Pniewie	trafostacja			przy domach nr 23 i 25

Tylko jeden spośród tych zabytków nieruchomości jest prawnie chroniony poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. W 2014 r. Opolski Wojewódzki Konserwator zabytków zwrócił się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego o wykreślenie z rejestru zabytków ruin kościoła w Pniewie. Pozostałe obiekty zabytkowe należy chronić uwzględniając je w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego*.

5.2.8 SIDZINA

Sidzina usytuowana jest przy trasie relacji Nysa-Niemodlin. Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowano w źródłach w 1288 r. jako *Henningesdorf*. W 1373 r. funkcjonował zapis *Heinrichsdorf*. Później funkcjonował zapis *Hennersdorf* i *Ober-Hennersdorf*. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od nazwy osobowej *Heinrich*.

Badania powierzchniowe przeprowadzone w okresie międzywojennym wykazały, że na terenie Sidziny znajdowało się grodzisko stożkowate o kształcie czworobocznym otoczone fosą. W 1797 r. widoczny był jeszcze wał. Grodzisko to położone jest w parku, na północny-zachód od majątku.

Miejscowość położona jest 167-170 m.n.p.m. Lokowano ją w XIII w. na tzw. prawie niemieckim. Do 1810 r. należała do biskupstwa wrocławskiego. Wieś założono na planie owalnicy, z kościołem usytuowanym po środku. Kościół w Sidzienie wzmiankowano w 1302 r. Świątynię spalono w 1638 r. Odbudowano ją przed 1651 r., później przebudowano. Zabudowa szczytowa, domy w większości z połowy XIX w. Układ przestrzenny wsi tworzy wieloulicówka z przeważającą zabudową zagrodową.

Sidzina była gniazdem rodu von Schlippenbach. W 1783 r. wieś liczyła 35 gospodarstw, w których mieszkało 773 mieszkańców. We wsi funkcjonowała szkoła i kuźnia. W 1 poł. XIX w. wieś trafiła w ręce rodu von Weigel. W 1845 r. właścicielem Sidziny był Carl Alexander von Weigel. Wieś liczyła wówczas 1101 mieszkańców. Działała tu szkoła, punkt medyczny, browar, kotłownia, 9 warsztatów produkcyjnych. We wsi hodowano głównie owce. W 2 poł. XIX w. właścicielem wsi została rodzina von Leipelt. Od 1886 r. do 1926 r. właścicielem majątku był Bruno Leipelt. Ostatnim właścicielem był jego syn major Georg Leipelt.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Apostołów Piotra i Pawła

Kościół wzniesiono w stylu gotycko-klasycystycznym przed 1651 r. w miejscu spalonego w 1638 r. Na placu przed świątynią postawiono barokową figurę św. Jana Nepomucena. W 1824 r. kościół przebudowano i przedłużono w kierunku zachodnim w stylu późnobarokowym. Budowla jest jednonawowa, orientowana, murowana z cegły, w prezbiterium o układzie polskim. Dwuprzęsłowe prezbiterium zamknięte ścianą prostą, przy nim od północy zakrystia z lożą na piętrze, połączona z przybudówką mieszczącą kaplicę przy wschodniej ścianie nawy. Nieznacznie szersza nawa trójprzęsłowa, ze ściętymi narożnikami od wschodu, z kaplicą przy od północy i kruchtą od południa przy wschodnim przęśle nawy oraz prostokątną wieżą od zachodu, po bokach której przybudówki mieszczące klatki schodowe, objęte bryłą korpusu. W prezbiterium i nawie sklepienie kolebkowe z lunetami, z gzymsowanymi splotami. W zakrystii sklepienie kolebkowe, w kaplicy żaglaste, w kruchcie kolebkowo-krzyżowe z kolistym plafonem. Chór muzyczny murowany, klasycystyczny z 1824 r. wsparty na dwóch kolumnach i dwóch półkolumnach, dźwigających belkowanie i prosty parapet. Dach siodłowy o jednej kalenicy. We wnętrzu wyposażenie z XVIII i XIX w. prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków (Ks.B.t.V-881/1-7/92 z 20.03.1992 r.). Wokół kościoła w XVI w., wzniesiono mur z kamienia narzutowego i rudy darniowej. W 1966 r. kościół wpisano do rejestru zabytków woj. opolskiego (nr rej. 1155/66 z 17.02.1966 r.). Świątynię odnowiono w latach 80. XX w. Przy kościele znajduje się rzeźba św. Jana Nepomucena wpisana do rejestru zabytków ruchomych (Ks.B.t.V-881/1-7/92 z 20.03.1992 r.). Obok kościoła wznosi się klasycystyczny budynek plebanii wzniesiony ok. 1820 r. Jest murowany, piętrowy, z wysokim dachem naczółkowym. Kościół należy do dekanatu Skoroszyce, diecezji opolskiej (do parafii tej należą również kościół pw. Znalezienia Krzyża Św. w Sidzinie i kaplica pw. Matki Bożej Różańcowej w Gielczycach).

Kościół odpustowy pw. Znalezienia Krzyża Świętego

Kościół odpustowy usytuowany jest nieopodal zamieszkałej przez górali podhalańskich Sidziny. Jest najdziwniej usytuowaną świątynią na Opolszczyźnie. Stoi bowiem w szczerym polu i nic – poza legendą – nie uzasadnia jego osobliwej lokalizacji. A legenda – uwidoczniła nad drzwiami

świątyni – głosi, że w średniowieczu, jeszcze przed 1302 r., tutejszy rolnik w dniu 3 maja wyorał z pola bardzo stary, grecki krzyż. Zaniósł go do wsi, ale ten w nocy zniknął i wrócił na pole. Parafianie uznali to za cud i na pamiątkę w tym samym miejscu wzniesiono kościół na planie greckiego krzyża. Od tego czasu, co rok w dniu 3 maja odbywał się tu odpust organizowany przez pustelników. Gotyckim kościołem przez jakiś czas opiekował się eremita, który utrzymywał się z pasieki produkującej miód znany z leczniczych właściwości.

Kościół wzniesiono w 2 poł. XIX w. Jest neogotycki, orientowany, murowany, wzniesiony na planie krzyża greckiego, z wieżą od strony zachodniej, w dolnej kondygnacji kwadratową, w górnej ośmioboczną. Nakryty dachami dwuspadowymi, z wnętrzem przesklepionym krzyżowo-żebrowo, bez zabytkowego wyposażenia.

Miejsce uchodziło za niezwykle i słynęło z licznych cudów, co potwierdziło się podczas II wojny światowej. Kościół, stojący w otwartym terenie, stał się celem ataków radzieckich bombowców, które urządziły sobie zawody na celność: nadlatywały i z niskiego pułapu zrzucały bomby wprost na świątynię, ale mimo dostępności celu – żadna z bomb w nią nie trafiła.

Zespół dworsko-folwarczny

Usytuowany jest w zachodniej części wsi, po południowo-wschodniej stronie drogi prowadzącej do Malerzowic. Zespół składa się z trzech części: parku, podwórze folwarcznego z zabudową gospodarczą i kolonii domów robotników folwarcznych. Zespół powstał w trzech fazach: 2 poł. XVIII w. – dwór wzniesiony z inicjatywy ówczesnego właściciela hrabiego von Schlippenbach, koniec XIX w. – m.in. spichlerz, początek XX w. – park, kolonia domów robotników. Dwór wzniesiony na głównej osi założenia w południowo-zachodniej pierzei podwórze folwarcznego, na rzucie prostokąta rozwiniętego wzdłuż osi północny-zachód – południowy-wschód obecnie nie istnieje. Po II wojnie światowej majątek przejął Skarb Państwa. W latach 1946-1957 istniała tu Spółdzielnia Rolna. Do 1972 r. funkcjonowała tu Spółdzielnia Kółek Rolniczych. Na początku lat 90. XX w. przekształcono ją w Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną.

Park podworski

Zespół parkowy położony jest w północnej części wsi i stanowi jedyny fragment zieleni wysokiej w sąsiedztwie zabudowań wsi. Park założony został w 2 poł. XIX w., rozbudowano go w początkach XX w. Wpisany jest do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 50/81. Zajmuje powierzchnię 10,98 ha. Na terenie parku znajduje się oficyna dworska, a po usytuowanym centralnie dworze zachowały się prawie niewidoczne ruiny. Obecnie charakter parku krajobrazowego ma zatarte cechy kompozycji. Podstawowe nasadzenia parkowe tworzą głównie gatunki liściaste. Dominują tu: olsza, jesion, dąb, lipa. W domieszce występują: czeremcha, grab, kasztanowiec, klon, robinia, topola, wiąz i wierzba. Część południowo-wschodnia położona na terenie bagnistym posiada młodszy drzewostan dostosowany do typu siedliskowego.

Spichlerz

Wzniesiony w 1 poł. XIX w. Klasycystyczny, murowany z cegły, otynkowany, wzniesiony na planie prostokąta. Budowla jest dwukondygnacyjna, pięcioosiowa, z osią środkową i narożnikami ujętymi pasami pionowymi, ściany ożywione pasami poziomymi w tynku. Okienka prostokątne, podłużne, ponad okienkiem środkowym ozdobna płycina, poniżej stiukowy feston. Dach siodłowy z podłużnymi okienkami strychowymi, kryty dachówką. W wejściu drzwi klepkowe.

Rzeźba św. Jana Nepomucena

Kamienna, barokowa rzeźba św. Jana Nepomucena usytuowana jest na placu przed kościołem parafialnym pw. św. Piotra i Pawła. Wykonano ją w połowie XVIII w. Umieszczona jest na wysokim, prostopadłościennym postumencie z 1890 r. (data na ścianie frontowej). Zabytek wpisany jest do rejestru pod numer ks.B.t.V-840/90.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Sidzina	kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła			1155/66 z 17.02.1966 r.
2.	Sidzina	park krajobrazowy w zespole dworskim	Parkowa		50/81 z 01.06.1981 r.
3.	Sidzina	baszta obronna w zespole dworskim	Parkowa		1886/67 z 15.07.1967 r.
4.	Sidzina	oficyna dworska	Parkowa		1878/67 z 23.03.1967 r.
5.	Sidzina	ogrodzenie kościół			
6.	Sidzina	plebania	Radziechowska	25	
7.	Sidzina	budynek gospodarczy przy plebani	Radziechowska	25	
8.	Sidzina	kapliczka	Elsnera	2	
9.	Sidzina	kapliczka ok. 1900 r.	Polna		
10.	Sidzina	kapliczka	Radziechowska		przy domu nr 47
11.	Sidzina	kościół odpustowy pw. św. Krzyża			
12.	Sidzina	szkoła podstawowa	Radziechowska	3	
13.	Sidzina	przedszkole	Radziechowska	38	
14.	Sidzina	Dom Ludowy	Elsnera	23	
15.	Sidzina	dom – poczta	Radziechowska	9	
16.	Sidzina	remiza	Elsnera	10	
17.	Sidzina	trafostacja	Radziechowska		przy domu przy nr 44
18.	Sidzina	dom	Elsnera	4	

19.	Sidzina	dom	Elsnera	8	
20.	Sidzina	dom	Elsnera	14	
21.	Sidzina	dom	Grodkowska	7	
22.	Sidzina	dom	Grodkowska	16	
23.	Sidzina	dom	Nyska	1	
24.	Sidzina	dom	Ogrodowa	1	
25.	Sidzina	dom	Opolska	4	
26.	Sidzina	dom	Opolska	7	
27.	Sidzina	dom	Opolska	13	
28.	Sidzina	budynek mieszkalno- gospodarczy	Opolska	15	
29.	Sidzina	dom	Polna	16	
30.	Sidzina	dom	Partyzantów	2	
31.	Sidzina	dom	Powstańców	1	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 1
32.	Sidzina	dom	Powstańców	5	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 5
33.	Sidzina	dom	Powstańców	9	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 9
34.	Sidzina	dom	Powstańców	17	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Polna 16-18
35.	Sidzina	dom	Powstańców	18	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 18
36.	Sidzina	dom	Powstańców	19	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 19
37.	Sidzina	stodoła	Powstańców	22	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 22

38.	Sidzina	dom	Powstańców	24	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 24
39.	Sidzina	dom	Radziechowska	2	
40.	Sidzina	stodoła	Radziechowska	2	
41.	Sidzina	stodoła	Radziechowska	8	
42.	Sidzina	dom	Radziechowska	10	
43.	Sidzina	dom	Radziechowska	19	
44.	Sidzina	dom	Radziechowska	23	
45.	Sidzina	dom	Radziechowska	28	
46.	Sidzina	dom	Radziechowska	39	
47.	Sidzina	dom	Radziechowska	40	
48.	Sidzina	dom	Radziechowska	42	
49.	Sidzina	dom	Radziechowska	46	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 48
50.	Sidzina	dom	Radziechowska	47	
51.	Sidzina	dom	Radziechowska	51	
52.	Sidzina	dom	Radziechowska	59	
53.	Sidzina	dom	Radziechowska	63	
54.	Sidzina	dom	Radziechowska	65	

Tylko cztery spośród tych zabytków są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego, a pozostałe należy chronić uwzględniając je w *miejsowym planie zagospodarowania przestrzennego* oraz ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.9 SKOROSZYCE

Skoroszyce położone są przy trasie relacji Nysa-Grodków w odległości ok. 11 km na południe od Grodkowa. Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach ok. 1300 r. jako *Vridewalde*. Później funkcjonował zapis *Fredewalde* (1368 r.) i *Friedewalde*. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi jest przykładem fonetycznego przyswojenia pierwotnej nazwy niemieckiej przez ludność rodzimą.

Miejscowość położona jest 173-196 m.n.p.m. Lokowano ją ok. 1300 r. na tzw. prawie niemieckim. Układ przestrzenny wsi tworzy wieloulicówka z zabudową zróżnicowaną, ale z przeważającą zabudową zagrodową. W 1302 r. we wsi wzmiankowano kościół. Od XV w. do sekularyzacji dóbr kościelnych na początku XIX w. wieś była w posiadaniu biskupów wrocławskich. W 1784 r. Skoroszyce określone są jako własność biskupia, do której należały: kościół, dom parafialny, szkoła, dwie kuźnie, dwa młyny wodne i 69 domów. Po 1810 r. miejscowe dobra rycerskie wielokrotnie zmieniały właścicieli były m.in. w posiadaniu rodzin obszarnicznych Franco, Heller, Lipinsky, Gröhling.

Mimo znacznego rozwarstwienia własności chłopskiej wieś zachowała swój pierwotny charakter kmiecy. W 1864 r. mieszkało tu 68 rodzin kmiecych, 28 zagrodniczych i 19 chałupniczych. Gmina wiejska liczyła wówczas 2 budynki publiczne, 181 mieszkalnych, 2 rzemieślnicze i 158 gospodarczych. Od wieków ludność żyła tu z zajęć rolniczych. Z powodu niezbyt urodzajnej gleby rozwinęła się w Skoroszycach hodowla bydła i owiec. Uprawiano chałupniczo tkactwo wełny i rzeźnictwo. We wsi znajdowały się 2 młyny i 2 karczmy. W XVIII w. wybuchały antyfeudalne bunty chłopskie. Do 1945 roku nie zmieniły się funkcje gospodarcze. Skoroszyce są siedzibą Gminy od zakończenia działań wojennych w 1945 r. Zabudowa wsi rozciąga się po obu stronach drogi łączącej Grodków z Nysą. Wieś rozciąga się na długości ok. 3,5 km. Równoległe do drogi wiejskiej przepływa ciek wodny zwany Młynówką stanowiący lewy dopływ Nysy Kłodzkiej. Przez wieś przebiega linia kolejowa łącząca Brzeg z Nysą. W centrum wsi znajduje się kościół, szkoła i urząd gminy.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół parafialny pw. św. Jadwigi

Pierwotnie pw. Najświętszej Panny Marii. Kościół we wsi wzmiankowany w 1302 r. Obecny zbudowany w XVI w. W XVIII w. przedłużony w kierunku zachodnim o przeszło obejmujące wieżę. W 1945 r. kościół spalono, a wieża się zawaliła. Świątynię odbudowano w latach 50. XX w. z zatarciem cech stylowych. W 1965 r. kościół wpisano do rejestru zabytków woj. opolskiego (nr. rej. 1056/65 z 31.03.1965 r.). Odnowiono go w 1977 r. Jest orientowany, murowany, jednonawowy, oskarpowany, z wieżą od zachodu, nakryty dachem dwuspadowym. We wnętrzu, z nowymi stropami płaskimi, zachowało się po części barokowe wyposażenie w tym płyta nagrobna Jerzego Wolffa († 1607 r.), kamienna z płaskorzeźbioną postacią rycerza i kartuszem herbowym, późnorenesansowa, wmurowana w zewnętrzną ścianę nawy. Kościół należy do dekanatu Skoroszyce diecezji opolskiej.

Średniowieczny krzyż pokutny

Postawiony na skrzyżowaniu dróg, w pobliżu plebanii. Wykonano go z granitu. Wpisany jest do rejestru zabytków pod nr Ks.B.t.V-846/90 z 31.10.1990 r. Obecnie przenoszony jest w związku z modernizacją drogi wojewódzkiej nr 401.

Dwór

Dwór stanowi część rezydencjonalną zespołu dworsko-folwarcznego usytuowanego w odległości ok. 1,2 km od kościoła na zachodnim krańcu wsi przy rozwidleniu dróg prowadzących do wsi Czarnolas i Mroczkowa. Usytuowany jest na wschodnim krańcu parku. Wzniesiono go na przełomie XVI/XVII w. Fundatorem dworu był przypuszczalnie Georg Wolf († 1607 r.), którego pamiątkowa tablica nagrobna wmurowana jest w ścianę zewnętrzną kościoła. W połowie XIX w. właścicielem majątku był Albert Heller, a od 1856 r. do 1945 r. rodzina Schmula. W czasie rozbudowy dworu w 1885 r. dostawiono monumentalną wieżę zniszczoną w latach 70. XX w. Przed 1945 r. między dworem a parkiem przebiegała droga wewnętrzna, która prowadziła na teren części rezydencjonalnej zarówno z drogi wiejskiej od strony północnej jak i od strony południowej. Po 1945 r. droga ta została zlikwidowana. Po 1945 r. dwór był siedzibą biur PGR-u oraz mieszkali w nim pracownicy. Obecnie we dworze nadal mieszka kilka rodzin.

Park krajobrazowy

Założenie parkowe na które składa się zabytkowy park pałacowy o powierzchni 4,19 ha i założenie krajobrazowe o charakterze swobodnym (naturalistycznym) położone jest na zachodnim

krańcu Skoroszyce. Jest wkomponowane w zurbanizowany krajobraz wsi i stanowi jego stały element. Park krajobrazowy założono na rzucie zbliżonym do trapezu w 2 poł. XIX w. na terenie dawnej dworskiej łąki-pastwiska, w pobliżu pałacu po jego północnej i wschodniej stronie. Wpisany jest do rejestru zabytków województwa opolskiego pod numerem 48/81. W zachodniej części parku znajduje się grób właściciela majątku Stanisława Szmuli oraz kamień z 1933 r. upamiętniający dojsie Adolfa Hitlera do władzy. W środkowej części parku znajduje się pochodzący z XVIII w. staw (ok. 0,5 ha), przy którym niegdyś znajdowała się przystań do cumowania łódek. Występuje tu ok. 30 egz. Cennych drzew w wieku 80 – 130 lat. Podstawowe nasadzenia stanowią: lipa, klon, jesion i dąb, a uzupełniające: olsza, kasztanowiec, grab, robinia, wiąz, sosna, modrzew, topola, jarząb, czeremcha, wierzba i jawor. Park jest częściowo ogrodzony siatką, a od strony zabudowań pałacowych murem.

Budynek plebanii

Wzniesiony w 1 poł. XIX w. Jest murowany, piętrowy, z sienią na osi, nakryty dachem naczółkowym krytym dachówką.

Kapliczka z 1820 r.

Wzniesiona w 1820 r. Znajduje się w sąsiedztwie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi. Jest murowana z cegły, otynkowana, w kształcie słupa, nakryta daszkiem dwuspadowym. W głębokiej niszy posąg kamienny przedstawiający św. Jana Nepomucena. Na cokole data „1820”.

Rzeźba św. Jana Nepomucena

Klasycystyczna figura przydrożna przedstawiająca św. Jana Nepomucena znajduje się przy mostku nad strumykiem za wiaduktem. Wykonano ją z kamienia w 1 poł. XIX w. Posadowiona jest na nowszym, czworobocznym cokole. Jest prawnie chroniona poprzez wpis do rejestru zabytków (ks.B.t.V-828/90).

Obiekty nieruchomości ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Skoroszyce	park pałacowy	Parkowa		48/81 z 01.06.1981 r.
2.	Skoroszyce	cmentarz przykościelny	Braterstwa Broni		280/90 z 05.11.1990 r.
3.	Skoroszyce	plebania z XIX w.	Braterstwa Broni	8	
4.	Skoroszyce	dzwonnica	Braterstwa Broni	8	
5.	Skoroszyce	zespół kapliczek przy murze wokół kościoła	Braterstwa Broni	8	
6.	Skoroszyce	kapliczka			przy ulicy Górnej 30
7.	Skoroszyce	kapliczka			przy ulicy Łąkowej
8.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Powstańców 6
9.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Powstańców 11
10.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Powstańców 30

11.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Wolności 17
12.	Skoroszyce	dwór	Parkowa		
13.	Skoroszyce	świątlica	Powstańców Śląskich	70-72	
14.	Skoroszyce	przedszkole	Powstańców Śląskich	16	
15.	Skoroszyce	remiza	Powstańców Śląskich		
16.	Skoroszyce	trafostacja	Górna	2	
17.	Skoroszyce	zakład mleczarski	Kolejowa	2	
18.	Skoroszyce	wiadukt			przy ulicy Powstańców
19.	Skoroszyce	stodoła	Dolna	9	
20.	Skoroszyce	stodoła	Dolna	17	
21.	Skoroszyce	stodoła	Wolności	9	
22.	Skoroszyce	dom	Dolna	7	
23.	Skoroszyce	dom	Dolna	11	
24.	Skoroszyce	dom	Dolna	12	
25.	Skoroszyce	dom	Dolna	19	
26.	Skoroszyce	dom	Nyska	6	
27.	Skoroszyce	stodoła	Nyska	6	
28.	Skoroszyce	budynek gospodarczo - mieszkalny	Parkowa	2a	
29.	Skoroszyce	dom	Górna	1	
30.	Skoroszyce	dom	Górna	3	
31.	Skoroszyce	stodoła	Górna	10	
32.	Skoroszyce	dom	Górna	14	
33.	Skoroszyce	stodoła	Górna	18	
34.	Skoroszyce	dom	Górna	20	
35.	Skoroszyce	dom	Górna	32	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 30
36.	Skoroszyce	dom	Górna	44	
37.	Skoroszyce	dom	Wolności	4	
38.	Skoroszyce	dom	Wolności	5	
39.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	1	
40.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	7	

41.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	13	
42.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	14	
43.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	22	
44.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	23	
45.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	24	
46.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	30	
47.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	49	
48.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	51	
49.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	54	
50.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	58	
51.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	64	

Tylko trzy spośród tych zabytków są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe należy chronić poprzez zapis w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* i ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.2.10 STARY GRODKÓW

Miejscowość po raz pierwszy wzmiankowana w źródłach w 1210 r. jako *Grodcovichi*. W 1250 r. nazwę miejscowości zapisywano jako *Grodcow*, a w 1271 r. jako Alt Grottkau. Taki zapis funkcjonował również w późniejszych wiekach. Zdaniem językoznawców nazwa miejscowości pochodzi od staropolskiego imienia Grodek, Grodzistaw.

Miejscowość położona jest 169-178 m.n.p.m. Układ przestrzenny wsi tworzy ulicówka z przeważającą zabudową zagrodową. Wieś lokowano w 1234 r. na 100 łanach w Starym i Nowym Grodkowie na tzw. prawie niemieckim. W 1271 r. poświęcony jest kościół, który przebudowano w 1910 r. Wokół kościoła znajdował się cmentarz otoczony murem, w którym wmurowano tablicę z kartuszem herbowym rodziny von Rosenthal. W 1881 r. właścicielem miejscowego majątku był Carl Brockt. Przed 1939 r. we wsi funkcjonowały: dwa sklepy, piekarnia, szkoła (budynek z 1824 r.), zajazd z wozownią, dworzec kolejowy oraz lotnisko wojskowe. Wieś zamieszkiwało wówczas 830 osób.

W poł. XVIII w. we wsi, nieopodal kościoła stał pałac, po którym do dziś nie przetrwały nawet jego ruiny. Fundatorem pałacu była prawdopodobnie rodzina von Rosenthal.

Najcenniejsze zabytki:

Kościół pw. Trójcy Świętej

Kościół wzniesiono w 2 poł. XIII w. W 1271 r. jest poświadczony w źródłach. Pierwotny kościół składał się z nawy z emporą w części zachodniej oraz prosto zamkniętego dwuprzęsłowego prezbiterium. Na narożach prezbiterium występowały skośne przypory. Do dziś zachowały się dwa ostrołukowe portale i fryz ceglany. Mury kościoła wykonano z cegieł w układzie dwuwozówkowym, detal z ciosu granitowego. Zachowaną emporę zachodnią, o trójdzielnym podziale, otwierającą się na nawę ostrołukowymi arkadami, nakrywają sklepienia krzyżowe; podemporowa część przyziemia rozwiązana podobnie. W XVI w. nad emporą nadbudowano wieżę. Kościół rozbudowany i przebudowany został w 1910 r. Rozebrano wówczas pierwotne prezbiterium wraz ze ścianą tęczową, a w to miejsce wzniesiono neogotycką część wschodnią, nieco podwyższono ściany oraz zamurowano portal południowy. Kościół restaurowano w 1950 r. i w 1973-1975. Od zachodu i częściowo od północy cmentarz kościelny otacza średniowieczny mur kamienny ze skarpami i bramką z XVIII w. We wnętrzu zachowała się polichromia z XIII w. Z historycznego wyposażenia przetrwały m.in. obraz Matki Boskiej z 1519 r., dzwon z 1567 r.

Obiekty nieruchome ujęte w ewidencji zabytków:

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Stary Grodków	kościół parafialny pw. św. Trójcy			1156/66 z 17.02.1966 145/55 z 19.01.1955
2.	Stary Grodków	ogrodzenie kościół			1156/66 z 17.02.1966
3.	Stary Grodków	zespół 4 kapliczek przy murze kościół			1156/66 z 17.02.1966
4.	Stary Grodków	cmentarz przy kościół			
5.	Stary Grodków	kapliczka			przy domu nr 19
6.	Stary Grodków	kapliczka			przy domu nr 34
7.	Stary Grodków	budynek stacji kolejowej		15a	
8.	Stary Grodków	budynek poczekalni w zespole stacji kolejowej			obok budynku stacji PKP
9.	Stary Grodków	Dom Nauczyciela		102	
10.	Stary Grodków	dom		9	
11.	Stary Grodków	dom		11	
12.	Stary Grodków	dom		12	

13.	Stary Grodków	dom		14-16	
14.	Stary Grodków	budynek gospodarczy		14	
15.	Stary Grodków	dom		15	
16.	Stary Grodków	dom		17	
17.	Stary Grodków	dom		18-20	
18.	Stary Grodków	dom		21	
19.	Stary Grodków	dom		34	
20.	Stary Grodków	dom		36	
21.	Stary Grodków	dom		37	
22.	Stary Grodków	dom		38	
23.	Stary Grodków	dom		39	
24.	Stary Grodków	dom		43	
25.	Stary Grodków	dom		55	
26.	Stary Grodków	dom		61	
27.	Stary Grodków	dom		65	
28.	Stary Grodków	dom		67	
29.	Stary Grodków	dom		70	
30.	Stary Grodków	dom		71	
31.	Stary Grodków	dom		72	
32.	Stary Grodków	dom		75	
33.	Stary Grodków	dom		85	
34.	Stary Grodków	dom		88	
35.	Stary Grodków	dom		89	
36.	Stary Grodków	dom		91	
37.	Stary Grodków	dom		92	
38.	Stary Grodków	dom		95	
39.	Stary Grodków	stodoła		95-97	
40.	Stary Grodków	dom		97	
41.	Stary Grodków	stodoła		98	
42.	Stary Grodków	dom		101	
43.	Stary Grodków	dom		106	
44.	Stary Grodków	budynek gospodarczy		106	
45.	Stary Grodków	dom		108	
46.	Stary Grodków	dom		110	
47.	Stary Grodków	trafostacja			

Tylko kościół wraz z ogrodzeniem i zespołem kapliczek przy murze kościoła są prawnie chronione poprzez wpis do rejestru zabytków województwa opolskiego. Pozostałe zabytki należą

chronić poprzez zapis w *miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego* i ujmując w *gminnym programie opieki nad zabytkami*.

5.3. DZIEDZICTWO NIEMATERIALNE GMINY

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje: tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu; spektakle i widowiska; zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne; wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki oraz umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Gminę Skoroszyce zamieszkuje ludność napływowa – potomkowie repatriantów i przesiedleńców z dawnych Kresów Wschodnich przybyłych tu w wyniku polityki międzynarodowej po zakończeniu II wojny światowej. Ludność ta swoją kulturę i zwyczaje kultywuje głównie poprzez zachowanie obrzędowości bożonarodzeniowej, specyficznej kuchni oraz tradycji rolnej. Obrzędy i zwyczaje przekazywane są z pokolenia na pokolenie. Ich utrwaleniu i kultywowaniu sprzyjają: utworzony w 1999 r. Gminny Ośrodek Kultury z siedzibą w Chróście, Koła Gospodyń Wiejskich, szkoły podstawowe i świetlice wiejskie.

Ośrodek Kultury Gminy Skoroszyce z siedzibą w Sidzinie prowadzi od dnia 17 kwietnia 1999 r. działalność kulturalną o zasięgu lokalnym. Ponadto czynnie wspiera większość inicjatyw oddolnych, w tym działalność stowarzyszeń i organizacji działających na terenie Gminy Skoroszyce. W 2004 r. placówka prowadziła stałą działalność w formie szeregu warsztatów o tematyce teatralnej, muzycznej i plastycznej oraz dzienne zajęcia świetlicowe. Spośród cyklicznych imprez artystyczno – rozrywkowych na uwagę zasługują:

- „Gminny Przegląd Jasełek”,
- „Biała zima”,
- „Dzień Matki i Dziecka”,
- „Święto Strachów”,
- „Noc świętojańska w Giełczycach”,
- „Kiszenie kapusty w Makowicach”,
- „Zabawy Karnawałowe”.

Kultywowaniu obrzędowości bożonarodzeniowej wpisanej w tradycję i kulturę gminy sprzyja organizowany od sześciu lat „Gminny Przegląd Jasełek”. Tradycje związane z rolnictwem utrwalane są poprzez corocznie organizowane dożynki. Na terenie gminy organizowane są również zawody w kiszeniu kapusty. Przedstawicielki kół gospodyń wiejskich biorą udział w licznie organizowanych w woj. opolskim konkursach kulinarnych na tradycyjną potrawę. Od 2014 roku w Sidzinie odbywa się Babski Comber, współorganizowany z Odnową Wsi.

6. ZABYTKI OBJĘTE PRAWNYMI FORMAMI OCHRONY

6.1 REJESTR ZABYTEKÓW

Obiekty, zespoły i założenia urbanistyczne wpisane do rejestru zabytków objęte są rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (Dz.U. z 2017 r. poz. 2187 oraz z 2018 r. poz.10). Sposób i tryb wydawania pozwoleń na prace w zabytku reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków* (Dz.U. 2018, poz. 1609). Wszelkie prace w obiekcie wpisanym do rejestru zabytków wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Rejestr zabytków nieruchomych obejmuje 12 decyzji o wpisie do rejestru zabytków województwa opolskiego obiektów zabytkowych nieruchomych (załącznik nr 1), w tym:

- kościoły – 7
- cmentarze – 1
- otoczenie – 1
- nagrobki
- kapliczki – 3
- zabudowa dworska – 1
- parki – 3
- architektura obronna – 1

Zabytki te podlegają pełnej ochronie konserwatorskiej, co oznacza, że wszelkie prace przy nich (oraz badania naukowe) wymagają uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Indywidualny wpis do rejestru rodzi szereg skutków prawnych, m.in. ulg podatkowych. Między innymi jest on również warunkiem koniecznym do ubiegania się o pomoc finansową na konserwację zabytku ze środków publicznych. Warto dodać, że szczególną formą wpisu do rejestru jest wpis zespołowy, obszarowy. Dotyczy zwłaszcza średniowiecznych założeń miejskich w granicach murów obronnych, szczególnie cennych osiedli, cennych założeń ruralistycznych, zespołów pałacowo-parkowo-folwarcznych, czy też zespołów architektury przemysłowej. Wymagane jest pozwolenie na prace wojewódzkiego konserwatora zabytków w stosunku do zmian zewnętrznych budynków: bryły i elewacji. Wpis chroni rozplanowanie historyczne, układ ulic i budynków oraz ich wygląd zewnętrzny.

Pismem nr RZ.5140.21.2014 SO z dnia 5 czerwca 2014 r. Opolski Wojewódzki Konserwator Zabytków zwrócił się do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z prośbą o wykreślenie z rejestru zabytków województwa opolskiego ruiny kościoła w Pniewiu, ze względu na fakt, że kościół ten nie istnieje.

Rejestr zabytków ruchomych obejmuje 12 zespołów obiektów ruchomych w tym wyposażenia kościołów i kaplic (załącznik nr 2).

Do rejestru zabytków zostało wpisane jedno stanowisko archeologiczne (grodzisko domniemane z XIV-XVI w. w Chróście) spośród ogólnej liczby 31 zlokalizowanych na terenie gminy (załącznik nr 3).

Dla gminy Skoroszyce sporządzono na zlecenie Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków 121 kart dla zabytków ruchomych oraz 11 kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa (tzw. karty białe) dla następujących obiektów:

1. Chróstina – kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła.
2. Chróstina – zespół dworsko – folwarczny.
3. Makowice – kościół parafialny pw. św. Andrzeja.
4. Makowice założenie pałacowo – parkowo – folwarczne.
5. Mroczkowa – zespół dworsko – folwarczny.
6. Mroczkowa – dwór.
7. Sidzina – zespół dworsko – folwarczny.
8. Skoroszyce – zespół dworsko – folwarczny.
9. Skoroszyce – dwór.
10. Skoroszyce – mleczarnia.
11. Stary Grodków – zajazd.

Docelowo wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków powinny posiadać swoją kartę ewidencyjną zabytków architektury i budownictwa.

W archiwum zakładowym Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Opolu znajduje się również 8 kart cmentarzy:

1. Chróstina – cmentarz rzymsko-katolicki z lat 50. XX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1959 r.
2. Chróstina – cmentarz rzymsko-katolicki z 1 poł. XX w. – najstarszy zachowany nagrobek z 1940 r.
3. Czarnolas – cmentarz rzymsko-katolicki z końca XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1899 r.
4. Makowice – cmentarz rzymsko-katolicki z 2 poł. XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1916 r.
5. Sidzina – cmentarz rzymsko-katolicki z 1 poł. XX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1906 r.
6. Skoroszyce – cmentarz rzymsko-katolicki z 2 poł. XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1897 r.
7. Pniewie – cmentarz rzymsko-katolicki – najstarszy zachowany nagrobek 1919 r.
8. Stary Grodków – cmentarz rzymsko-katolicki z 1 poł. XIX w. – najstarszy zachowany nagrobek 1845 r., 1872 r.

6.2 GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

Zgodnie z art. 22 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy.

Ewidencją zostają objęte zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na wójcie (burmistrzu, prezydencie) gminy (art. 22 pkt. 4 *Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*). Gminna ewidencja zabytków ma formę zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych równocześnie wojewódzką ewidencją zabytków prowadzoną przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Gminna ewidencja nie jest dokumentem zamkniętym; winna być uzupełniana, aktualizowana i weryfikowana.

W 2009 r. została opracowana Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Skoroszyce, zawierająca zarówno obiekty zabytkowe nie ujęte wcześniej w ewidencji i nie wpisane do rejestru zabytków województwa opolskiego.

6.2.1 GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW – ZABYTEKI NIERUCHOME

Gminna Ewidencja Zabytków Gminy Skoroszyce zawiera również obiekty prawnie chronione poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego.

Z gminy Skoroszyce ewidencją objęto 385 zabytków nieruchomych. Gminna Ewidencja Zabytków – w formie kart adresowych (również w wersji elektronicznej) przechowywana jest Urzędzie Gminy w Skoroszycach (załącznik nr 4).

Za kryteria decydujące o wpisie obiektu do ewidencji przyjęto:

- czas powstania – nie później niż lata 50 XX w.,
- stopień zachowania walorów zabytkowych,
- funkcja obiektu i wpływ jego formy na ogólny charakter zabudowy miejscowości,
- wartość historyczna i artystyczna.

6.2.2 GMINNA EWIDENCJA ZABYTEKÓW – ZABYTEKI ARCHEOLOGICZNE

W Gminnej Ewidencji Zabytków Gminy Skoroszyce ujęto 31 stanowisk archeologicznych odkrytych bądź potwierdzonych w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w ramach programu badawczego Archeologiczne Zdjęcie Polski. Tylko jedno spośród nich (grodzisko domniemane z XIV-XVI w. w Chróście) zostało wpisane do rejestru zabytków (załącznik nr 3).

Ochrona archeologicznego dziedzictwa kulturowego może przybierać różne formy. Jak już wcześniej określono istnieją cztery ustawowe formy ochrony zabytków. Pierwszą i najważniejszą z nich jest wpis do rejestru zabytków. Niestety, na terenie województwa opolskiego wpisano do rejestru 1266 stanowisk, tj. około 10% wszystkich znanych stanowisk. Kolejne formy ochrony dziedzictwa kulturowego, w tym archeologicznego, nie obejmują jak dotąd na terenie województwa opolskiego stanowisk archeologicznych. Bowiem żadne stanowisko nie zostało uznane za pomnik historii, ani nie utworzono parku kulturowego. Czwarta forma – miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego – jest szeroko wykorzystywana przez archeologiczne służby konserwatorskie jako ważny instrument ochrony zabytków. Informacje te zawarte w planach zagospodarowania przestrzennego gmin powodują, że wszystkie znane stanowiska ujęte w wojewódzkiej ewidencji archeologicznej mogą być dokładniej chronione już na etapie projektowania inwestycyjnego.

6.3 SYSTEM OCHRONY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY W DOKUMENTACH PRAWA MIEJSCOWEGO

Gmina Skoroszyce objęta jest następującymi strefami ochrony konserwatorskiej:

Strefa „A” - ścisłej ochrony konserwatorskiej obszaru bardzo ważnego pod względem historycznym i kulturowym. Obejmuje obszary, na których elementy dawnego układu przestrzennego zachowały się w stanie nienaruszonym lub jedynie nieznacznie zniekształconym. W strefie tej zakłada się pierwszeństwo wymagań konserwatorskich nad wszelką prowadzoną współcześnie działalnością inwestycyjną, gospodarczą i usługową.

Strefa „B” - ochrony konserwatorskiej obejmującej obszary o zachowanych w dobrym stanie elementach dawnego układu zakresie rozplanowania i proporcji.

Strefa „K” - ochrony krajobrazu kulturowego obejmująca tereny krajobrazu związane z zespołami zabytkowymi, układu zakresie rozplanowania i proporcji; wszelkie zmiany powinny nawiązywać do układu historycznego i prowadzić do zachowania i utrwalenia historycznych form rozplanowania wsi; ochrona konserwatorska na tym terenie polega na takim kształtowaniu ewentualnej zabudowy, aby jej skala nie była konkurencyjna w stosunku do istniejącej sylwety miejscowości.

Strefa „OW” obserwacji archeologicznej obejmująca tereny o wczesnej metryce historycznej. Wszelkie inwestycje i prace ziemne na obszarze strefy należy uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Strefa ta jest tożsama z pojedynczymi stanowiskami archeologicznymi lub zespołami oraz ich otoczeniem.

Ustalenia zawarte w miejscowych planach zagospodarowania, jako jedna z form ochrony zabytków, są podstawą do prawnych działań w tym kierunku. Zgodnie z *Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* w planach należy uwzględniać zapisy krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 18 ust. 1). W planie bierze się pod uwagę zasięg stref ochrony konserwatorskiej wyznaczonych zgodnie z jednolitą metodą ustalania obszarów pod ochronę konserwatorską opracowaną w 1993 r. przez Zespół Ekspertów Międzynarodowej Komisji d/s Rewaloryzacji Miast i Zespołów Staromiejskich. Wyróżnia się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

„A” - strefa pełnej ochrony, do bezwzględного zachowania, obejmująca obszary o dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej.

„B” - strefa obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów rozplanowania oraz charakteru i skali zabudowy.

„K” - strefa ochrony krajobrazu związanego z zespołem zabytkowym.

„W” - strefa ochrony archeologicznej.

„E” - strefa ochrony ekspozycji, głównie przez wyznaczanie terenów wyłączonych spod zabudowy.

„OW” - strefa obserwacji archeologicznych.

Warto dodać, że ustalenia ochrony zabytków zawarte w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego nabrały szczególnego znaczenia z chwilą wejścia w życie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2018. poz.1945).

Podczas najbliższej aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego poszczególnych wsi w gminie uwzględnione powinny być zagadnienia i wytyczne konserwatorskie zawarte w nowelizacji ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. 2018 poz.2067) a także wytyczne przygotowane przez Zespół Wojewody Opolskiego ds. zachowania dziedzictwa kulturowego wsi i ochrony wiejskiego krajobrazu. Zespół ten dokonał inwentaryzacji i ocenił walory zasobu kulturowego ponad 150 wsi w województwie opolskim. W 2014 roku wybrał wieś Makowice z dominantą kościoła w centrum, regularną zabudową szczytową centrum i szerokimi ogródkami przed zabudową.

6.4. ANALIZA SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. wypracowana lokalna kultura materialna	1. brak obiektów zabytkowych i historycznych

<p>znajdująca odzwierciedlenie w świadomości społecznej,</p> <p>2. większość zabytków związana z kulturą chrześcijańską (kościół, kapliczki, cmentarz) oraz XIX-wiecznymi założeniami dworsko-folwarcznymi,</p> <p>3. zachowane obiekty sakralne o wysokiej wartości kulturowej,</p> <p>4. nowoczesna baza kulturalna w zdecydowanej większości wsi (ośrodek kultury, świetlice, biblioteki),</p> <p>5. uwzględnianie zagadnień historyczno-kulturowych i chronionych prawem zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego,</p> <p>6. aktualny plan zagospodarowania dla poszczególnych sołectw gminy,</p> <p>7. potencjał turystyczny, m.in. szlak pieszy - <i>Nyska Droga św. Jakuba</i> przebiegająca m.in. przez miejscowość Chróścina, gdzie znajdują się również krzyże pokutne oraz słup graniczny dawnego księstwa biskupów wrocławskich,</p> <p>8. wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej,</p> <p>9. niewielkie drzewostany o charakterze parkowym w bezpośrednim sąsiedztwie wsi o wysokich walorach przyrodniczych.</p>	<p>o wartościach ponadregionalnych,</p> <p>2. występowanie zabytków, będących w złym stanie zachowania,</p> <p>3. prowadzenie w niewystarczającym stopniu prac remontowych i konserwatorskich,</p> <p>4. niewystarczająca wizualizacja obszaru (brak tablic informacyjnych, oznakowań miejsc historycznych),</p> <p>5. ograniczone środki finansowe w budżecie gminy na wsparcie działań z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego,</p> <p>6. stosunkowo mała ilość obiektów zabytkowych,</p> <p>7. mała ilość obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa opolskiego,</p> <p>8. zanikanie tradycyjnej architektury, sztuki i form budowlanych,</p> <p>9. wykreślenie z GEZ zabytków z powodu utraty wartości,</p> <p>10. niska wiedza i świadomość części właścicieli obiektów zabytkowych o roli dziedzictwa i możliwościach tkwiących w poprawnym wykorzystaniu atutów stąd wynikających,</p> <p>11. zbyt słaba i niesystematyczna dążność do rozwijania i pogłębiania wiedzy o zasobie kulturowym gminy oraz poszczególnych jego elementach.</p>
SZANSE	ZAGROŻENIA
<p>1. możliwość pozyskiwania środków finansowych na poprawę stanu obiektów zabytkowych – fundusze unijne, samorządowe, partnerstwo prywatno-publiczne,</p> <p>2. rozwój lokalnych inicjatyw społecznych i organizacji pozarządowych, zajmujących się problematyką opieki nad zabytkami,</p> <p>3. zachowanie czystego środowiska przyrodniczego oraz wartościowego krajobrazu gminy Skoroszyce,</p> <p>4. tworzenie nowych projektów i produktów turystycznych w oparciu o istniejące zasoby,</p> <p>5. archeologiczne badania na terenach realizowanych lub przewidzianych do inwestycji,</p> <p>6. możliwość szerokiego promowania dziedzictwa kulturowego przy okazji imprez ogólnokrajowych (np. Europejskie Dni Dziedzictwa),</p> <p>7. intensyfikacja promocji dziedzictwa kulturowego w mediach i na portalach internetowych.</p>	<p>1. prowadzenie prac remontowych w sposób niezgodny ze standardami konserwatorskimi i budowlanymi,</p> <p>2. postępująca degradacja części zabytków. Brak działań remontowych i porządkowych,</p> <p>3. występowanie zagrożeń zewnętrznych: pożary, powódzie,</p> <p>4. niewystarczające działania dot. pozyskiwania środków na zachowanie dziedzictwa kulturowego,</p> <p>5. zerwanie ciągłości kulturowej – zmiana systemu wartości pomiędzy pokoleniami,</p> <p>6. brak wystarczającego nadzoru nad remontami i przebudowami obiektów zabytkowych,</p> <p>7. wysokie koszty remontów obiektów zabytkowych,</p> <p>8. brak jasnych i przejrzystych przepisów regulujących działania przy obiektach zabytkowych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.</p>

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Nadrzędnym celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Skoroszyce jest ochrona dziedzictwa kulturowego oraz wzrost wartości zabytków dla rozwoju gminy przez zachowanie

dziedzictwa materialnego i niematerialnego, kultywowanie tradycji regionalnych i wzrost świadomości społecznej ochrony dziedzictwa kulturowego.

Uwzględniając cele wymienione w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w wyniku dokonanej analizy stanu dziedzictwa kulturowego w Gminie Skoroszyce w oparciu o inne dokumenty strategiczne utworzone na poziomie gminy zostały sformułowane priorytety w perspektywie wieloletniej oraz kierunki i działania w perspektywie 4 letniej.

PRIORYTETY, KIERUNKI I ZADANIA PROGRAMU

PRIORYTET 1	
Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działania	Zadania
Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzanie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none"> • Utrzymywanie obiektów zabytkowych we właściwym stanie technicznym oraz prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy, • podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością gminy, • zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością gminy) do nowych funkcji, • rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni w tym gminnych parków i cmentarzy, • prowadzenie okresowych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych znajdujących się w rejestrze zabytków, • wspieranie starań właścicieli zabytkowych obiektów sakralnych o ich właściwe zabezpieczenie, • interwencja władz gminy przy rażących naruszeniach prawa budowlanego, przy obiektach zabytkowych oraz ujętych w ewidencji gminnej (modernizacje obiektów zmieniające znacząco ich bryłę i wystrój elewacji),
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, dawnych parkach podworskich, • iluminacja najcenniejszych zabytków gminy, • upowszechnianie wiedzy o zasobach kulturowych gminy oraz jej walorach krajobrazowych na stronie internetowej oraz innych dostępnych środkach masowego przekazu, • poprawa dostępności do poszczególnych obiektów zabytkowych poprzez udostępnienie obiektów dla zwiedzających w ścisłej współpracy z właścicielami obiektów (parafiami).
Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	<ul style="list-style-type: none"> • Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną, • Podnoszenie poziomu wyszkolenia pracowników Urzędu Gminy zatrudnionych w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, poprzez przeprowadzenie odpowiednich szkoleń, • Merytoryczna pomoc właścicielom zabytków w tworzeniu wniosków aplikacyjnych o przyznanie środków na odnowę zabytku z funduszy unijnych, budżetu państwa oraz dotacji samorządowych.

PRIORYTET 2	
Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego	
Kierunki działania	Zadania
Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> • Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji). • Walka z samowolami budowlanymi. • Ochrona panoram oraz przedpola widokowych wsi o wartościach kulturowych w tym zwłaszcza wsi Makowice.
Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych kwalifikowanych do wpisania do rejestru zabytków województwa opolskiego. Uświadamianie właścicieli o korzyściach i możliwościach płynących z objęcia obiektów zabytkowych ochroną prawną. Obiekty proponowane do wpisania do rejestru zabytków: <ul style="list-style-type: none"> • kościół pw. Matki Boskiej Częstochowskiej wraz z ogrodzeniem w Czarnolesie; • kościół odpustowy pw. NMP Wspomożycielki Wiernych w Mroczkowej; • kaplica pw. MB Różańcowej w Gietczycach; • aleja kapliczek przed kościołem w Mroczkowej; • park w Mroczkowej; • dwór w Skoroszycach; • dwór w Mroczkowej; • ogrodzenie kościoła z bramą z 1682 r. w Brzezinach; • kaplica cmentarna przy murze z XIX w. w Brzezinach; • ogrodzenie kościoła z XIV/XV w. w Czarnolesie; • kościół pw. św. Andrzeja z 1892 r. wraz z murem w Makowicach; • cmentarz przy kościele z XVIII w. w Makowicach.
Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich	<ul style="list-style-type: none"> • Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez: <ul style="list-style-type: none"> - ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy; - kultywowanie lokalnej tradycji budownictwa, wyrażoną w zasadach kształtowania brył obiektów, układach dachów, wysokości, detalu architektonicznym i materiale wykończeniowym; - wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy; - wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk; - bezwzględne przestrzeganie zapisów w obowiązującym dokumencie strategicznym <i>Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Skoroszyce</i>

	oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.
--	---

PRIORYTET 3 Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości	
Kierunki działania	Zadania
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy	<ul style="list-style-type: none"> • Udostępnienie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy. • Wspieranie wydawnictw, folderów, przewodników i informatorów obejmujących zagadnienia związane z historią gminy oraz dziedzictwem kulturowym gminy. • Opracowanie i wydanie drukiem folderu prezentującego walory turystyczne i dziedzictwo kulturowe Gminy Skoroszyce ze szczególnym uwzględnieniem wsi Makowice. • Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego. • Zamieszczanie na oficjalnej stronie internetowej Urzędu Gminy informacji dotyczących historii poszczególnych miejscowości oraz dziejów ważniejszych obiektów zabytkowych, w tym przede wszystkim chronionych prawnie poprzez wpis do Rejestru Zabytków Województwa Opolskiego.
Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> • Dofinansowanie szkolnych konkursów wiedzy o zabytkach gminy oraz wycieczek szkolnych, których celem jest poznawanie zabytków gminy. • Uczestnictwo w obchodach Europejskich Dni Dziedzictwa, których koordynatorem w Polsce jest Narodowy Instytut Dziedzictwa (www.edd.nid.pl). • Prowadzenie i doskonalenie edukacji na rzecz ochrony dziedzictwa na wszystkich poziomach szkół ze szczególnym uwzględnieniem tradycji lokalnych i idei małych ojczyzn. • Edukacja mieszkańców w zakresie konieczności ochrony miejscowego dziedzictwa kulturowego. Propagowanie idei poszanowania lokalnej specyfiki budowlanej i zachowania ciągłości tradycji. Wskazane są takie inicjatywy jak organizowanie spotkań dla ludności z pracownikami służb konserwatorskich, tworzenie ścieżek edukacyjnych dla młodzieży szkolnej, mające na celu uświadomienia roli zabytków w krajobrazie kulturowym. Szczególna ochrona dziedzictwa wsi Makowice. • Wspieranie organizacyjne i finansowe konferencji, sesji popularnonaukowych i warsztatów mających na celu popularyzację wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu i dające możliwości dyskusji na temat problematyki związanej z jego ochroną. • Popularyzacja i promocja wiedzy o zabytkach przez wspieranie organizacji olimpiad tematycznych wśród dzieci i młodzieży, pikników rodzinnych z elementami folklorystycznymi oraz wycieczek turystycznych z przewodnikiem umożliwiającym odkrywanie przez uczestników zabytków na co dzień niezauważanych. • W zakresie ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie,

	gmina może wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (stowarzyszenia, fundacje).
Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów, oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym	<ul style="list-style-type: none"> • Okresowe przeglądy stanu zachowania i zabezpieczeń obiektów zabytkowych zgodnie z <i>Gminnym planem ochrony zabytków Gminy Skoroszyce na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych</i>. • Aktualizacja inwentaryzacji zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój i promocja walorów turystycznych, z wykorzystaniem w tym celu obiektów zabytkowych: <ul style="list-style-type: none"> - włączenie pałaców i dworów z terenu gminy do <i>Szlaku zamków, pałaców i dworów Opolszczyzny</i> (zob. Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami); - tworzenie ścieżek edukacyjnych (fragmenty dłuższych szlaków turystycznych) z włączeniem zabytków oraz stanowisk archeologicznych połączonych z innymi elementami krajobrazu kulturowego i przyrodniczego; - połączenie Skoroszyca z pozostałymi, najciekawszymi pod względem turystycznym, miejscowościami ścieżkami rowerowymi. Przygotowanie specjalnych map i informatorów z historią najważniejszych obiektów zabytkowych i przyrodniczych. • Stworzenie internetowego informatora turystycznego oraz powstanie Gminnego Centrum Turystycznego.

8. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Zgodnie z przywoływaną już *wielokrotnie Ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, główny obowiązek dbania o stan zabytków, a tym samym ponoszenia nakładów na prace konserwatorskie, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki, określone w art. 5 powyższej ustawy, wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. W art. 28 wskazano również dodatkowe obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków wpisanych do rejestru zabytków. Na mocy art. 29 ust. 1 na wszystkich właścicielach i posiadaczach zabytków oraz przedmiotów o cechach zabytkowych spoczywa obowiązek udostępniania ich organom ochrony zabytków w celu przeprowadzenia badań. W ustawie z 2003 r. utrzymano także obowiązującą dotychczas zasadę, że obowiązek utrzymania zabytku we właściwym stanie, co wiąże się m.in. z prowadzeniem i finansowaniem przy nim prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na jego posiadaczu, który dysponuje tytułem prawnym do zabytku. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zdaniem własnym (art. 71 ust. 2).

Kwestie dofinansowania prac przy obiektach zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków reguluje *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace*

konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. 2017 poz. 1674).

Istnieje możliwość dofinansowania zadań z zakresu ochrony zabytków m.in. z budżetu państwa. Wsparcie finansowe pochodzi ze środków:

- Unijnych z programów: 1. Środki Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Opolskiego na lata 2014-2020; 2. Środki Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich – Program „Leader”.
- Państwowych: 1. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków; 2. Środki Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – program „Ochrona zabytków”, „Ochrona Zabytków archeologicznych”, „Kultura ludowa i tradycyjna”.
- Wojewódzkich: 1. Środki Opolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków; 2. Środki Samorządu Województwa Opolskiego; 3. Środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu (dla zabytkowych założeń zielonych).
- Fundacji: 1. Wspomaganie Wsi; 2. Fundacja Polska Miedź; 3. Fundacja Współpracy Polsko-Niemieckiej, 4. Fundacja Bankowa im. L. Kronenberga
- Budżetu gminy i powiatu.

Istnieje możliwość, na drodze podjęcia stosownej uchwały przez Radę Gminy, udzielenia dotacji na prace remontowe i konserwatorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków. Dotacje mogą być udzielane osobom posiadającym tytuł prawny do zabytku znajdującego się na terenie gminy i wykażą się poniesieniem wkładu własnego na wykonanie prac. Pierwszeństwo w ubieganiu się o dotacje powinni mieć właściciele obiektów zabytkowych pozostających w złym stanie technicznym o największych wartościach historycznych i artystycznych oraz o szczególnym znaczeniu dla gminy.

9. ANEKSY

Załącznik nr 1 - Wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Lp	Miejscowość	Obiekt	Data powstania	Numer rejestru
1.	Brzeziny	kościół filialny pw. św. Marcina	XVI/XVII	1142/66 z 12.02.1966
2.	Chróstina	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	XV/XVI	1143/66 z 12.02.1966
3.	Chróstina	park		R.37/48 z 26.08.1948 49/81 z 10.09.1984
4.	Makowice	kościół parafialny pw. św. Andrzeja Apostoła wraz	1450	33/2004

		z otoczeniem w granicach ogrodzenia		z 8.11.2004
5.	Sidzina	kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła	XIV, XVII, 1824	1155/66 z 17.02.1966
6.	Sidzina	baszta obronna	XVI, pocz. XVII	1886/67 z 15.07.1967
7.	Sidzina	oficyna dworska	pocz. XIX	1878/67 z 23.03.1967
8.	Sidzina	park	II poł. XIX	50/81 z 01.06.1981
9.	Skoroszyce	kościół parafialny pw. św. Jadwigi	XIV-XIX, po 1949	1056/65 z 31.03.1965
10.	Skoroszyce	cmentarz parafialny wraz z gotyckim kościołem, nagrobkami i trzema kapliczkami	XIX, XX	280/90 z 05.11.1990
11.	Skoroszyce	park	pocz. XIX	48/81 z 01.06.1981
12.	Stary Grodków	kościół parafialny pw. św. Trójcy	XIII, 1910	1156/66 z 17.02.1966 145/55 z 19.01.1955

Załącznik nr 2 - Wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Numer rejestru
1.	Brzeziny	Wyposażenie z kościoła filialnego pw. św. Marcina	Ks.B.t.II-473/68 19.10.1968 r.
2.	Chróstina	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.II-433/70 18.02.1970 r. Ks.B.t.II-434/70 18.02.1970 r.
3.	Chróstina	Krzyż pokutny przy plebanii kościoła parafialnego pw. św. Michała Archanioła	Ks.B.t.V-789/89 30.09.1989 r.
4.	Makowice	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia NMP	ks.B.t.VI-949/1-20/96 19.03.1996 r.
5.	Makowice	Rzeźba św. Jana Nepomucena	ks.B.t.I-154/59

			20.10.1959 r.
6.	Sidzina	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.V-881/1-7/92 20.03.1992 r.
7.	Sidzina	Rzeźba św. Jana Nepomucena przy kościele parafialnym pw. śś. Piotra i Pawła	Ks.B.t.V-840/90 28.09.1990 r.
8.	Skoroszyce	Wyposażenie kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi	Ks.B.t.I-145/58 10.10.1958 r. Ks.B.t.II-492/70 25.03.1970 r. Ks.B.t.V-829/1-2/90 25.06.1990 r. Ks.B.t.V-830/1-8/90 25.06.1990 r.
9.	Skoroszyce	Rzeźba św. Jana Nepomucena, przy drodze do Czarnolasu	Ks.B.t.V-828/90 25.06.1990 r.
10.	Skoroszyce	Krzyż pokutny, przy drodze do Nysy	Ks.B.t.V-846/90 31.10.1990 r.
11.	Stary Grodków	Wyposażenie z kościoła parafialnego pw. Trójcy Świętej	Ks.B.t.II-491/70 25.03.1970 r. Ks.B.t.III-573/1-11/72 24.04.1972 r.
12.	Mroczkowa	Rzeźba – św. Jan Nepomucen i św. Juda Tadeusz, przed kościołem odpustowym pw. MB Wspomożenia Wiernych	Ks.B.t.III-240/1-2/11/11/ 26.08.2011 r.

Załącznik nr 3 - Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków

Lp	Miejscowość	Nr stanowiska	Stanowisko	Kultura	Chronologia	Lokalizacja	Nr rejestru
1.	Brzeziny	1	ślad osadnictwa	-	neolit	brak lokalizacji	
2.	Chróstina	1	ślad osadnictwa	-	neolit	brak lokalizacji	
3.	Chróstina	2	punkt osadniczy	-	IX-XI w.	brak lokalizacji	
4.	Chróstina	3	grodzisko domniemane	-	XIV-XVI w.	dz. nr 10/2	A-600/81
5.	Chróstina	4	punkt osadniczy	łużycka	okres halsztacki	brak lokalizacji	

6.	Chróstina	5	punkt osadniczy	-	XIII- XIV w.	brak lokalizacji	
7.	Chróstina	6	śląd osadnictwa	-	neolit	brak lokalizacji	
8.	Czarnolas	-	śląd osadnictwa	-	neolit	brak lokalizacji	
9.	Giełczyce	1	śląd osadnictwa	-	neolit	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
10.	Giełczyce	2	cmentarzysko ?	-	XVII w.	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
11.	Giełczyce	3	śląd osadnictwa	-	XV w.	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
12.	Makowice	1	punkt osadniczy	-	XIV-XV w.	dz. gr. nr 162, 163, 164	
13.	Makowice	2	śląd osadnictwa	-	neolit, średniowiecze	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
14.	Makowice	3	cmentarzysko	przedłużyka	II okres epoki brązu	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
15.	Pniewie	1	śląd osadnictwa	-	średniowiecze	brak lokalizacji	
16.	Pniewie	2	grodzisko domniemane	-	-	brak lokalizacji	
17.	Pniewie	3	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	brak lokalizacji	
18.	Sidzina	1	grodzisko	-	XIV w. (?)	dz. nr 407/1	
19.	Sidzina	2	śląd osadnictwa	-	pradzieje	brak lokalizacji	
20.	Sidzina	4	osada - pracownia hutnicza	przeworska	późny okres wpływów rzymskich	dz. nr 691/1	
21.	Sidzina	5	śląd osadnictwa	-	pradzieje	dz. nr 691/1	
22.	Sidzina	6	śląd osadnictwa, punkt osadniczy	-	pradzieje, XIV-XV w.	dz. nr 735/1	
23.	Sidzina	7	osada -	-	XIV-XV w.	dz. nr 45/1	

			pracownia hutnicza				
24.	Sidzina	8	punkt osadniczy	-	2 poł. XIII- XIV w.	dz. nr 2/1	
25.	Sidzina	9	punkt osadniczy	-	średniowiecz e, nowożytność	brak lokalizacji	
26.	Skoroszyce	1	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
27.	Skoroszyce	2	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	lokalizacja wg mapy archiwalnej	
28.	Skoroszyce	3	śląd osadnictwa	-	epoka kamienia	brak lokalizacji	
29.	Skoroszyce	4	śląd osadnictwa	-	neolit	brak lokalizacji	

Załącznik nr 4 – Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomości ujętych w gminnej ewidencji zabytków

Lp	Miejscowość	Obiekt	Ulica	Numer	Uwagi
1.	Brzeziny	kościół filialny pw. św. Marcina		61	1142/66 z 12.02.1966
2.	Brzeziny	ogrodzenie kościoła z bramką z XVII w.		61	
3.	Brzeziny	kaplica cmentarna przy murze kościelnym		61	
4.	Brzeziny	kapliczka			przy domu nr 32
5.	Brzeziny	kapliczka			przy domu nr 58
6.	Brzeziny	dawna szkoła podstawowa		62	
7.	Brzeziny	obora		2	
8.	Brzeziny	dom		6	
9.	Brzeziny	dom		12	
10.	Brzeziny	dom		13	
11.	Brzeziny	dom		15	
12.	Brzeziny	budynek gospodarczy		15	
13.	Brzeziny	dom		18	
14.	Brzeziny	dom		19	
15.	Brzeziny	dom		20	
16.	Brzeziny	dom		21	

17.	Brzeziny	dom		23	
18.	Brzeziny	dom		27	
19.	Brzeziny	dom		30	
20.	Brzeziny	dom		32	
21.	Brzeziny	dom		35a	
22.	Brzeziny	dom		37	
23.	Brzeziny	budynek gospodarczy		38	
24.	Brzeziny	dom		46	
25.	Brzeziny	dom		49	
26.	Brzeziny	dom		51	
27.	Brzeziny	dom		57	
28.	Brzeziny	dom		59	
29.	Brzeziny	dom		60	
30.	Brzeziny	dom		64	
31.	Brzeziny	dom		71b	
32.	Brzeziny	dom		78	
33.	Brzeziny	dom		75	
34.	Brzeziny	dom		81	
35.	Brzeziny	dom		84	
36.	Brzeziny	dom		87	
37.	Brzeziny	transformator			po między domami nr 71 i 72
38.	Chróstcina	kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła	Dolna	6	1143/66 z 12.02.1966
39.	Chróstcina	park krajobrazowy z XIX w. w zespole dworskim	Ogrodowa		R. 37/48 z 26.08.1948; R.49/81 z 10.09.1984.
40.	Chróstcina	wieża 1820, odbud. 1946r	Dolna	6	
41.	Chróstcina	pozostałości ogrodzenia XV i XVI w.	Dolna	6	
42.	Chróstcina	kapliczka	przy domu ul. Dolna	3	
43.	Chróstcina	kapliczka	przy domu ul. Ogrodowa	54	
44.	Chróstcina	kapliczka	przy domu ul. Ogrodowa	57	
45.	Chróstcina	ruiny dworu	Ogrodowa		
46.	Chróstcina	szkoła	Dolna	2	

47.	Chróstcina	dom - komenda policji	Ogrodowa	42	
48.	Chróstcina	dworzec kolejowy	Kolejowa		
49.	Chróstcina	dom dróżnika	Kolejowa	12	
50.	Chróstcina	magazyn	Ogrodowa	48	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 41
51.	Chróstcina	trafostacja	Ogrodowa		
52.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	7	
53.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	9	
54.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	19	
55.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	23	
56.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	30	
57.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	31	
58.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	41	
59.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	43	
60.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	54	
61.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	55	
62.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	59	
63.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	65	
64.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	66-68	
65.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	69b	
66.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	78-80	
67.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	88a	
68.	Chróstcina	stodoła	Ogrodowa	88a	
69.	Chróstcina	dom	Ogrodowa	88d	
70.	Chróstcina	dom	Dolna	11	
71.	Chróstcina	dom	Dolna	20	
72.	Chróstcina	dom	Dolna	21	
73.	Chróstcina	dom	Drzewna	1	
74.	Chróstcina	dom	Kolejowa	1	
75.	Chróstcina	dom	Kolejowa	2	
76.	Chróstcina	dom	Kolejowa	3	
77.	Chróstcina	dom	Kolejowa	6	
78.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	1	
79.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	2	
80.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	13	
81.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	17	
82.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	20	
83.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	24	

84.	Chróstcina	stodoła	Kroszyńska	27	
85.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	33	
86.	Chróstcina	dom	Kroszyńska	35	
87.	Chróstcina	dom	Leśna	1	
88.	Chróstcina	dom	Mała	6	
89.	Chróstcina	dom	Mała	10	
90.	Chróstcina	dom	Parkowa	2	
91.	Chróstcina	dom	Parkowa	4	
92.	Chróstcina	dom	Polna	2	
93.	Chróstcina	dom	Stara	1	
94.	Chróstcina	dom	Stara	3	
95.	Chróstcina	dom	Stara	5	
96.	Chróstcina	dom	Stara	6	
97.	Chróstcina	dom	Stara	10	
98.	Czarnolas	kościół pw. MB Częstochowskiej			
99.	Czarnolas	ogrodzenie kościoła			
100.	Czarnolas	kaplica - dzwonnica			
101.	Czarnolas	kaplica cmentarna przy kościele			
102.	Czarnolas	kapliczka			na przeciw domu nr 76
103.	Czarnolas	kapliczka			przy domu nr 51
104.	Czarnolas	kapliczka			przy domu nr 94
105.	Czarnolas	kapliczka.			przy domu nr 99
106.	Czarnolas	kapliczka			przy domu nr 101
107.	Czarnolas	budynek byłej szkoły podstawowej		33	
108.	Czarnolas	dom		1	
109.	Czarnolas	dom		2	
110.	Czarnolas	dom		10	
111.	Czarnolas	dom		17	
112.	Czarnolas	stodoła		17	
113.	Czarnolas	dom		18	
114.	Czarnolas	dom		19	
115.	Czarnolas	stodoła		29	
116.	Czarnolas	dom		44	
117.	Czarnolas	dom		49	
118.	Czarnolas	dom		50	

119.	Czarnolas	dom		76	
120.	Czarnolas	dom		77	
121.	Czarnolas	dom		81	
122.	Czarnolas	dom		83	
123.	Czarnolas	stodoła		83	
124.	Czarnolas	dom		86	
125.	Czarnolas	dom		87	
126.	Czarnolas	dom		89	
127.	Czarnolas	dom		90	
128.	Czarnolas	stodoła		90	
129.	Czarnolas	budynek gospodarczy		90	
130.	Czarnolas	dom		95	
131.	Czarnolas	dom		96	
132.	Czarnolas	dom		99	
133.	Czarnolas	stodoła		101	
134.	Czarnolas	dom		104	
135.	Czarnolas	trafostacja			przy domu nr 5
136.	Gietczyce	kaplica pw. MB Różańcowej			
137.	Gietczyce	dom		7	
138.	Gietczyce	dom		10	
139.	Gietczyce	dom		11	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 1
140.	Gietczyce	dom		16	
141.	Gietczyce	dom		18	
142.	Gietczyce	stodoła		27	
143.	Gietczyce	stodoła		33	
144.	Gietczyce	dom - świetlica wiejska		42	
145.	Makowice	układ ruralistyczny wsi			
146.	Makowice	kościół pw. św. Andrzeja (transept i nowe prezbiterium)		62	33/2004 z 8.11.2004
147.	Makowice	mur wokół kościoła parafialnego		62	
148.	Makowice	cmentarz przy kościele			
149.	Makowice	kapliczka			przy murze cmentarza

150.	Makowice	kapliczka			przy domu nr 93
151.	Makowice	dawny dom zakonny		131	
152.	Makowice	plebania		30	
153.	Makowice	budynek gospodarczy przy plebani		30	
154.	Makowice	szkoła podstawowa		61	
155.	Makowice	przedszkole		35	
156.	Makowice	zajazd "Pod Wilkiem"			
157.	Makowice	ruina budynku gospodarczego przy zajeździe			
158.	Makowice	budynek gospodarczy przy zajeździe			
159.	Makowice	dom		2	
160.	Makowice	dom		4	
161.	Makowice	dom		17	
162.	Makowice	dom		19	
163.	Makowice	dom		25	
164.	Makowice	dom		27	
165.	Makowice	dom		38	
166.	Makowice	dom		48	
167.	Makowice	dom		57	
168.	Makowice	dom		58	
169.	Makowice	dom		64	
170.	Makowice	stodoła		63 - 64	
171.	Makowice	dom		68	
172.	Makowice	dom		85	
173.	Makowice	dom		88	
174.	Makowice	dom		91	
175.	Makowice	dom		92	
176.	Makowice	dom		94	
177.	Makowice	dom		95	
178.	Makowice	stodoła		94-95	
179.	Makowice	dom		98	
180.	Makowice	obora		113	
181.	Makowice	stodoła		113	
182.	Makowice	dom		115	
183.	Makowice	dom		116	
184.	Makowice	dom		124	
185.	Makowice	dom		129	

186.	Makowice	dom		przy domu nr 130	
187.	Makowice	trafostacja		przy domu nr 115	
188.	Mroczkowa	kościół odpustowy pw. NMP Wspomożycielki			
189.	Mroczkowa	aleja z zespołem kapliczek przed kościołem odpustowym			
190.	Mroczkowa	bramka w ogrodzeniu kościoła			
191.	Mroczkowa	cmentarz			
192.	Mroczkowa	bramka na cmentarz			
193.	Mroczkowa	kapliczka			przy drodze do Skoroszyc
194.	Mroczkowa	kapliczka			przy domu nr 21
195.	Mroczkowa	dwór		39	
196.	Mroczkowa	brama wjazdowa do zespołu dworskiego			przy oficynie nr 39
197.	Mroczkowa	oficyna w zespole dworskim		39	
198.	Mroczkowa	budynek gospodarczy w zespole dworskim		37	
199.	Mroczkowa	budynek gosp. w obejściu domu w zespole dworskim		35	
200.	Mroczkowa	stodoła w zespole dworskim ok. 1860		35	
201.	Mroczkowa	dom		6a	
202.	Mroczkowa	dom		7	
203.	Mroczkowa	dom		14	
204.	Mroczkowa	dom		21	
205.	Mroczkowa	dom		29	
206.	Mroczkowa	dom		30	
207.	Mroczkowa	dom			przy domu nr 30
208.	Mroczkowa	trafostacja			przy domu nr 26
209.	Pniewie	ruina kościoła pw. św. Józefa z XV w.			945/65 z 18.01.1965 r.

210.	Pniewie	mur wokół terenu przykościelnego – zachowany fragmentarycznie			
211.	Pniewie	kapliczka			
212.	Pniewie	kapliczka			
213.	Pniewie	kapliczka			przy domu nr 3
214.	Pniewie	dom		2	
215.	Pniewie	dom		4	
216.	Pniewie	dom		6	
217.	Pniewie	dom		8	
218.	Pniewie	dom		10	
219.	Pniewie	stodoła		12	
220.	Pniewie	dom		15	
221.	Pniewie	dom			przy domu nr 16
222.	Pniewie	dom		19	
223.	Pniewie	dom		21	
224.	Pniewie	bramka przy domu		21	
225.	Pniewie	dom		25	
226.	Pniewie	kurnik, gołębnik		25	
227.	Pniewie	dom		26	
228.	Pniewie	dom		33	
229.	Pniewie	dom		36	
230.	Pniewie	dom		37	
231.	Pniewie	trafostacja			przy domach nr 23 i 25
232.	Sidzina	układ ruralistyczny wsi			
233.	Sidzina	kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła			1155/66 z 17.02.1966 r.
234.	Sidzina	park krajobrazowy w zespole dworskim	Parkowa		50/81 z 01.06.1981 r.
235.	Sidzina	baszta obronna w zespole dworskim	Parkowa		1886/67 z 15.07.1967 r.
236.	Sidzina	oficyna dworska	Parkowa		1878/67 z 23.03.1967 r.
237.	Sidzina	ogrodzenie kościoła			
238.	Sidzina	plebania	Radziechowska	25	
239.	Sidzina	budynek gospodarczy przy plebani	Radziechowska	25	
240.	Sidzina	kapliczka	Elsnera	2	

241.	Sidzina	kapliczka ok. 1900 r.	Polna		
242.	Sidzina	kapliczka	Radziechowska	przy domu nr 47	
243.	Sidzina	kościół odpustowy pw. św. Krzyża			
244.	Sidzina	szkoła podstawowa	Radziechowska	3	
245.	Sidzina	przedszkole	Radziechowska	38	
246.	Sidzina	Dom Ludowy	Elsnera	23	
247.	Sidzina	dom – poczta	Radziechowska	9	
248.	Sidzina	remiza	Elsnera	10	
249.	Sidzina	trafostacja	Radziechowska	przy domu przy nr 44	
250.	Sidzina	dom	Elsnera	4	
251.	Sidzina	dom	Elsnera	8	
252.	Sidzina	dom	Elsnera	14	
253.	Sidzina	dom	Grodkowska	7	
254.	Sidzina	dom	Grodkowska	16	
255.	Sidzina	dom	Nyska	1	
256.	Sidzina	dom	Ogrodowa	1	
257.	Sidzina	dom	Opolska	4	
258.	Sidzina	dom	Opolska	7	
259.	Sidzina	dom	Opolska	13	
260.	Sidzina	budynek mieszkalno-gospodarczy	Opolska	15	
261.	Sidzina	dom	Polna	16	
262.	Sidzina	dom	Partyzantów	2	
263.	Sidzina	dom	Powstańców	1	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 1
264.	Sidzina	dom	Powstańców	5	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 5
265.	Sidzina	dom	Powstańców	9	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 9

266.	Sidzina	dom	Powstańców	17	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Polna 16-18
267.	Sidzina	dom	Powstańców	18	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 18
268.	Sidzina	dom	Powstańców	19	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 19
269.	Sidzina	stodoła	Powstańców	22	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 22
270.	Sidzina	dom	Powstańców	24	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony Partyzantów 24
271.	Sidzina	dom	Radziechowska	2	
272.	Sidzina	stodoła	Radziechowska	2	
273.	Sidzina	stodoła	Radziechowska	8	
274.	Sidzina	dom	Radziechowska	10	
275.	Sidzina	dom	Radziechowska	19	
276.	Sidzina	dom	Radziechowska	23	
277.	Sidzina	dom	Radziechowska	28	
278.	Sidzina	dom	Radziechowska	39	
279.	Sidzina	dom	Radziechowska	40	
280.	Sidzina	dom	Radziechowska	42	
281.	Sidzina	dom	Radziechowska	46	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 48
282.	Sidzina	dom	Radziechowska	47	
283.	Sidzina	dom	Radziechowska	51	
284.	Sidzina	dom	Radziechowska	59	
285.	Sidzina	dom	Radziechowska	63	
286.	Sidzina	dom	Radziechowska	65	
287.	Skoroszyce	kościół parafialny pw. św. Jadwigi	Braterstwa Broni	8	1056/65 z 31.03.1965 r.

288.	Skoroszyce	park pałacowy	Parkowa		48/81 z 01.06.1981 r.
289.	Skoroszyce	cmentarz przykościelny	Braterstwa Broni		280/90 z 05.11.1990 r.
290.	Skoroszyce	plebania z XIX w.	Braterstwa Broni	8	
291.	Skoroszyce	dzwonnica	Braterstwa Broni	8	
292.	Skoroszyce	zespół kapliczek przy murze wokół kościoła	Braterstwa Broni	8	
293.	Skoroszyce	kapliczka			przy ulicy Górnej 30
294.	Skoroszyce	kapliczka			przy ulicy Łąkowej
295.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Powstańców 6
296.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Powstańców 11
297.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Powstańców 30
298.	Skoroszyce	kapliczka			przy domu ul. Wolności 17
299.	Skoroszyce	dwór	Parkowa		
300.	Skoroszyce	świetlica	Powstańców Śląskich	70-72	
301.	Skoroszyce	przedszkole	Powstańców Śląskich	16	
302.	Skoroszyce	remiza	Powstańców Śląskich		
303.	Skoroszyce	trafostacja	Górna	2	
304.	Skoroszyce	zakład mleczarski	Kolejowa	2	
305.	Skoroszyce	wiadukt			przy ulicy Powstańców
306.	Skoroszyce	stodoła	Dolna	9	
307.	Skoroszyce	stodoła	Dolna	17	
308.	Skoroszyce	stodoła	Wolności	9	
309.	Skoroszyce	dom	Dolna	7	
310.	Skoroszyce	dom	Dolna	11	
311.	Skoroszyce	dom	Dolna	12	
312.	Skoroszyce	dom	Dolna	19	
313.	Skoroszyce	dom	Nyska	6	
314.	Skoroszyce	stodoła	Nyska	6	
315.	Skoroszyce	budynek gospodarczo - mieszkalny	Parkowa	2a	

316.	Skoroszyce	dom	Górna	1	
317.	Skoroszyce	dom	Górna	3	
318.	Skoroszyce	stodoła	Górna	10	
319.	Skoroszyce	dom	Górna	14	
320.	Skoroszyce	stodoła	Górna	18	
321.	Skoroszyce	dom	Górna	20	
322.	Skoroszyce	dom	Górna	32	w planie zagospodarowania błędnie oznaczony nr 30
323.	Skoroszyce	dom	Górna	44	
324.	Skoroszyce	dom	Wolności	4	
325.	Skoroszyce	dom	Wolności	5	
326.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	1	
327.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	7	
328.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	13	
329.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	14	
330.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	22	
331.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	23	
332.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	24	
333.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	30	
334.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	49	
335.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	51	
336.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	54	
337.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	58	
338.	Skoroszyce	dom	Powstańców Śląskich	64	
339.	Stary Grodków	kościół parafialny pw. św. Trójcy			1156/66 z 17.02.1966

					145/55 z 19.01.1955
340.	Stary Grodków	ogrodzenie kościoła			1156/66 z 17.02.1966
341.	Stary Grodków	zespół 4 kapliczek przy murze kościoła			1156/66 z 17.02.1966
342.	Stary Grodków	cmentarz przy kościele			
343.	Stary Grodków	kapliczka			przy domu nr 19
344.	Stary Grodków	kapliczka			przy domu nr 34
345.	Stary Grodków	budynek stacji kolejowej		15a	
346.	Stary Grodków	budynek poczekalni w zespole stacji kolejowej			obok budynku stacji PKP
347.	Stary Grodków	Dom Nauczyciela		102	
348.	Stary Grodków	dom		9	
349.	Stary Grodków	dom		11	
350.	Stary Grodków	dom		12	
351.	Stary Grodków	dom		14-16	
352.	Stary Grodków	budynek gospodarczy		14	
353.	Stary Grodków	dom		15	
354.	Stary Grodków	dom		17	
355.	Stary Grodków	dom		18-20	
356.	Stary Grodków	dom		21	
357.	Stary Grodków	dom		34	
358.	Stary Grodków	dom		36	
359.	Stary Grodków	dom		37	

	Grodków				
360.	Stary Grodków	dom		38	
361.	Stary Grodków	dom		39	
362.	Stary Grodków	dom		43	
363.	Stary Grodków	dom		55	
364.	Stary Grodków	dom		61	
365.	Stary Grodków	dom		65	
366.	Stary Grodków	dom		67	
367.	Stary Grodków	dom		70	
368.	Stary Grodków	dom		71	
369.	Stary Grodków	dom		72	
370.	Stary Grodków	dom		75	
371.	Stary Grodków	dom		85	
372.	Stary Grodków	dom		88	
373.	Stary Grodków	dom		89	
374.	Stary Grodków	dom		91	
375.	Stary Grodków	dom		92	
376.	Stary Grodków	dom		95	
377.	Stary Grodków	stodoła		95-97	
378.	Stary Grodków	dom		97	

379.	Stary Grodków	stodoła		98	
380.	Stary Grodków	dom		101	
381.	Stary Grodków	dom		106	
382.	Stary Grodków	budynek gospodarczy		106	
383.	Stary Grodków	dom		108	
384.	Stary Grodków	dom		110	
385.	Stary Grodków	trafostacja			